

**Žiacka
konferencia
k Roku
kresťanskej
kultúry
na Slovensku**

Zborník príspevkov
Ponitrianske múzeum v Nitre
Nitra 2024

 Rok
kresťanskej
kultúry

Žiacka konferencia
k Roku kresťanskej kultúry
na Slovensku 2024
kategória B

1. miesto

Žiacka konferencia k Roku kresťanskej kultúry na Slovensku

Zostavovateľ: PhDr. Katarína Beňová

Návrh obálky a grafická úprava: Alžbeta Beňová, DiS.

Vydavateľ: Ponitrianske múzeum v Nitre

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2024

Zborník obsahuje príspevky účastníkov Žiackej konferencie k Roku kresťanskej kultúry na Slovensku, ktorá sa konala 18. septembra 2024 v Ponitrianskom múzeu v Nitre.

Slovo na úvod	3
Príhovor nitrianskeho biskupa Mons. Viliama Judáka	6
Príhovor predsedu Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru Mons. Františka Rábeka	8

Kategória A

Lenka Martišová , CZŠ Žofie Bosniakovej Šurany	
Žofia Bosniaková – anjel Šurianskeho hradu	10
Marco Miškov , Základná škola Skýcov	
Michal Buzalka	19
Agáta Hlbočanová , Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre	
Jozef Petrovič	27
Liliana Košíková , Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre	
Vendelín Košík	31
Sára Miklášová , Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre	
Kostol sv. Petra a Pavla v Nitre	35
Alžbeta Zahradníková , Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre	
Kostolíky Nitra	41
Tamara Hamarová , Základná škola Topoľová, Nitra	
Pútnické miesto Jána Esterházyho	47
Matúš Furda , Základná škola Topoľová, Nitra	
Pátrame po Cyrilovi a Metodovi	53

Kategória B

Marek Kádár , Gymnázium Šurany	
Cesta premeny sna na skutočnosť	58
Nina Paulenová , Gymnázium, Ul. 17. novembra, Topoľčany	
Alfonz Paulen	65
Dávid Valášek , Gymnázium, Ul. 17. novembra, Topoľčany	
Ladislav Dorušák	71
Šimon Bene , Spojená škola, organizačná škola Gymnázium, Nitra	
Tajomstvo kostola v Horných Krškanoch	77
Ján Adamec , Gymnázium Janka Kráľa Zlaté Moravce	
Kalvária v Zlatých Moravciach	81
Tomáš Ganádik , SOŠ gastronómie a cestovného ruchu Nitra	
Cyrilometodská náučná trasa v Nitre	87
Obrazová príloha	93

Obsah

Slovo na úvod

V rámci slávenia cyrilo-metodskej svätej omše počas národnej púte 5. júla 2023 sa na Svätoplukovom námestí v Nitre uskutočnilo vyhlásenie Roka kresťanskej kultúry. Jeho cieľom bolo nielen zviditeľnenie kresťanskej kultúry, ale aj prezentovanie a šírenie kresťanskej kultúry života. V súvislosti s Rokom kresťanskej kultúry na Slovensku, ktorý prebiehal od 5. júla 2023 do 5. júla 2024 pripravilo Ponitrianske múzeum v Nitre žiacku konferenciu, ktorú schválila Rada KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru.

Žiacka konferencia k Roku kresťanskej kultúry na Slovensku sa konala dňa 18. 9. 2024 vo Veľkej dvorane Ponitrianskeho múzea v Nitre. Vytvorila jedinečný priestor na prezentáciu tém, ktoré sa venujú regionálnej histórii, sú zaujímavé a pomerne neznáme.

Konferencia si kládla za cieľ nielen vzbudenie záujmu o históriu mesta a regiónu, ale aj prípravu na ďalšie štúdium prostredníctvom práce s informáciami a s odbornou literatúrou, prostredníctvom spracovania prezentácie s dôrazom na formu a obsah, prostredníctvom vystupovania na verejnosti, cibrenia si rečnickeho prejavu a komunikačných či interpretačných schopností.

Podujatie sa konalo pod záštitou predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Ing. Branislava Becíka, PhD., nitrianskeho biskupa prof. ThDr. Viliama Judáka, PhD. a predsedu Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru Mons. Františka Rábeka. Žiacku konferenciu slávnostne otvorili riaditeľka Ponitrianskeho múzea v Nitre Mgr. Patrícia Žáčiková, podpredseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Ing. Tibor Csenger a nitriansky biskup Mons. Viliam Judák.

Umeleckým prednesom úryvku z básne Proglas podujatie obohatil Jozef Šimonovič. Žiacka konferencia bola adresovaná žiakom II. stupňa základných škôl, stredným školám a gymnáziám na území Nitrianskeho samosprávneho kraja. V rámci konferencie sa uplatnili prvky rovesníckeho vzdelávania, t. j. prednášajúcimi boli žiaci, ktorí svoje výstupy prezentovali žiakom, svojim rovesníkom.

Aktívni účastníci žiackej konferencie mali možnosť vybrať si ľubovoľnú tému spadajúcu do jedného z troch tematických okruhov:

a) Osobnosti cirkevného a náboženského života v nitrianskom regióne. V rámci tejto témy si žiak mohol vybrať osobnosť (kňaza, katechéta, laika, ktorý pôsobil v rámci Cirkvi, rehoľnú sestru) a spracovať jej životný príbeh. Dôraz bol kladený na regionálny rozmer.

b) Sakrálna architektúra v nitrianskom regióne.

V rámci tejto témy si žiak mohol vybrať typ sakrálnej architektúry, ktorému chce venovať vo svojom príspevku pozornosť (kostol, kaplnka, Božia muka, krížová cesta, prícestný kríž, pieta a pod.), tému sakrálneho umenia, patrocíniá či relikvie svätých. Dôležitý bol regionálny rozmer.

c) Cyrilo-metodská cesta, Mariánska cesta (trasovanie, lokality, pútnické miesta), Svätoštefanská tradícia v regióne.

Predsedom hodnotiacej komisie bol prof. PhDr. Peter Ivanič, PhD. a jej členmi doc. PhDr. Ján Gallik, PhD., ThDr. Tibor Ujľacký, PhD., Mgr. Ján Václavěk a Mgr. Radoslav Rusňák.

Do žiackej konferencie sa zapojilo 9 škôl a odprezentovaných bolo 14 príspevkov. Žiaci súťažili v dvoch kategóriách. V kategórii A, určenej žiakom II. stupňa ZŠ odznelo 8 príspevkov, v kategórii B, ktorej cieľovou skupinou boli žiaci SŠ a gymnázií, odznelo 6 príspevkov.

Prvé miesto v kategórii A obsadila Sára Miklášová z Gymnázia sv. Cyrila a Metoda v Nitre s príspevkom Kostol sv. Petra a Pavla v Nitre. Druhé miesto v kategórii A obsadil Matúš Furda zo Základnej školy Topoľová v Nitre s príspevkom Pátrame po Cyrilovi a Metodovi.

Tretie miesto v kategórii A získala Lenka Martišová zo Základnej cirkevnej školy Žofie Bosniakovej v Šuranoch. Jej príspevok mal názov Žofia Bosniaková - anjel Šurianskeho hradu.

V kategórii B získal prvé miesto Dávid Valášek z Gymnázia v Topoľčanoch s príspevkom Ladislav Dorušák. Druhé miesto obsadil Ján Adamec z Gymnázia Janka Kráľa v Zlatých Moravciach s príspevkom Kalvária v Zlatých Moravciach. Tretie miesto v kategórii B obsadil Šimon Bene zo Spojenej školy na Slančíkovej v Nitre, organizačná zložka gymnázium s príspevkom Tajomstvo Kostola v Horných Krškanoch. PhDr. Silvia Detvayová z Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja, odovzdala účastníkom žiackej konferencie Pamätné listy predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Predseda hodnotiacej komisie, prof. PhDr. Peter Ivanič, PhD., zhodnotil priebeh žiackej konferencie a odovzdal víťazom diplom. Za Ponitrianske múzeum v Nitre, hlavného organizátora Žiackej konferencie k Roku kresťanskej kultúry na Slovensku, odovzdala ceny riaditeľka Ponitrianskeho múzea Mgr. Patrícia Žáčiková. Víťazi si odniesli skulptúru výtvarníka, umeleckého kováča Jána Svítka, rodáka z Topoľčian, prezentujúcu sakrálnu architektúru nitrianskeho regiónu.

Jeho Excelencia, otec biskup, František Rábek, predseda Rady Konferencie biskupov Slovenska pre vedu, vzdelanie a kultúru, odovzdal víťazom knižné ceny a voľné vstupenky na prehliadku Nitrianskeho hradu a Diecéznej knižnice v Nitre. Otec biskup, František Rábek ukončil podujatie slávnostným príhovorom.

Úprimné poďakovanie patrí všetkým prezentujúcim za pútavé spracovanie zaujímavých regionálnych tém, pedagógom za ich odborné vedenie, štedrým donorom za vecné dary a milým hosťom za ich vzácny čas.

PhDr. Katarína Beňová

Príhovor nitrianskeho biskupa Mons. Viliama Judáka

Je chvályhodné, že Ponitrianske múzeum v Nitre v rámci Roka kresťanskej kultúry na Slovensku spolu s Nitrianskym samosprávnym krajom organizuje žiacku konferenciu s tromi tematickými okruhmi, ktoré sa týkajú osobností cirkevného a náboženského života v nitrianskom regióne, sakrálnej architektúry, Mariánskej a Cyrilo-metodskej cesty a svätoštefanskej tradície.

Touto formou chceme objaviť v regióne, v ktorom žijeme vzácne osobnosti, ktorých životný odkaz nás môže inšpirovať a tiež si uvedomiť duchovné bohatstvo, ktoré nám vyjadruje architektúra predchádzajúcich stáročí s ich aktuálnou prezentáciou v súčasnosti. Takto môžeme lepšie spoznávať národné i kresťanské dejiny a generácie „na pleciach, ktorých stojíme.“

Len tak sa môžeme stať kultúrnymi ľuďmi, ktorí keď sa starajú o korene svojej minulosti, môžu získavať aj ovocie z tohto stromu. Veď pojem kultúra (ktorý má vyše sto definícií) sa odvodzuje od kultu a všeobecne sa prijíma poznatok, že každé náboženstvo – a tým viac kresťanská viera – je prvotným základom vzájomného vzťahu Boh – človek, na ktorom sa rodí a rozvíja „kulturácia“, zošľachtovanie človeka a prírody.

Encyklika Slavorum apostoli o pôsobení sv. Cyrila a Metoda je venovaná aj vzťahu evanjelia a kultúry.

Poukazuje na skutočnosť, že vzťah náboženstva a viery ku kultúre je celkom zrejmý. Cirkev totiž významnou mierou prispieva ku kultúrnemu pokroku. Svojou evanjelizáciou preniká ducha kultúry. V tomto zmysle vyznieva i koncilová myšlienka: „Cirkev verná svojim vlastným tradíciám a zároveň vedomá si svojho univerzálneho poslania môže sa spájať s rozličnými formami kultúry, čím získava aj Cirkev, aj jednotlivé kultúry“ (Gaudium et spes, 58).

Takto nám kresťanské hodnoty, ktoré boli u nás súčasťou života predchádzajúceho obdobia a dúfajme, že budú aj v budúcnosti, dávajú orientáciu a základné svetlo, podľa ktorého môžeme vidieť, konať, spoznávať a nachádzať životné odpovede.

Keď si uvedomujeme, že človek je Božím obrazom, keďže poznáme základný poriadok, ktorý sa zračí z desiatich Božích prikázaní, máme poruke podstatné údaje na orientáciu, len ich treba konkretizovať do nových problémových oblastí, aby sa aj takto svet okolo nás stával krajším a lepším.

Vďaka za iniciatívu organizátorom i zúčastneným žiakom a študentom a nádejám sa, že aj v budúcnosti toto šľachetné podujatie bude mať pokračovanie.

Mons. Viliam Judák, nitriansky biskup

Príhovor predsedu Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru

Mons. Františka Rábeka

Na mladého človeka významne vplýva to, čo obdivuje. Dost často sa tento obdiv detí a mládeže upne na ľudí a ich aktivity, ktoré sú bezprostredne prítomné a cez rozličné agresívne podujatia a psychologické triky sa vnucujú pozornosti mladého človeka. Iste, môžu sa nájsť aj v súčasnosti hodnotné diela a ich tvorcovia, ktoré môžu inšpirovať mládež pozitívne.

No podobne ako strom by sotva zvládol obdobie sucha a nápor búrok, ak by žil iba z koreňov na povrchu, tak aj mladý človek potrebuje siahť k hlbokým koreňom osobností predchádzajúcich generácií, ktoré zvládli svoj život a svoje poslanie až do konca a sú spoľahlivými ukazovateľmi trvalých hodnôt a správnych postojov.

Z tohto hľadiska je veľmi cenná výzva, adresovaná žiakom a študentom, aby hľadali vo svojom regióne osobnosti cirkevného a náboženského života.

Je potešiteľné, že súťažiaci dokázali objaviť v blízkej i vzdialenej minulosti významných ľudí a svojím bádáním sa ponorili do hĺbky nielen minulosti, ale predovšetkým do hĺbky ducha týchto osobností a vyniesli ich vo svojich prácach ako lovci perál na povrch ako krásne perly, ktoré iste vzbudili obdiv a radosť predovšetkým samotných súťažiacich, ale pritiahli celkom iste aj pozornosť mnohých ďalších. Osobnosť sestry Veroniky Ráckovej, stopy Vierozevcov v nitrianskom regióne, postava dlhoročného farára v Topoľčanoch, kanonika Ladislava Dorušáka, odkrývanie osobností svätých Cyrila a Metoda. Je potešiteľné, že mladá autorka mala odvalu odкрыť aj osobnosť grófa Jánoša Esterházyho. Pre mnohých je objavom osobnosť Jozefa Petroviča.

Čo sa skrýva v histórii zlatomoraveckej kalvárie, ale i v nitrianskom františkánskom kostole, kto bol biskup Michal Buzalka, mučeník komunizmu, kňaz Alfonz Paulen. Niektorí súťažiaci sa zamerali aj na archeologický výskum takých lokalít, akou je veľkomoravský kostol na Martinskom vrchu v Nitre, kostol v Horných Krškanoch. A opäť významné osobnosti – Vendelín Košík a jedna z veľkých ženských postáv našich dejín, Žofia Bosniaková.

Takéto korene poskytujú silné a trvalo hodnotné impulzy mladému človekovi i pre súčasnosť, aby dokázal rozlišovať pravé hodnoty života od módnych a krátkodobých trendov, a hlavne aby si všímal, čo pomáhalo tým osobnostiam a kultúrnym počínom, aby slúžili opravdivému dobru ľudí, čo bolo tajomstvom ich trvalej aktuálnosti. Bola to úprimne prežívaná kresťanská viera, bolo to realizovanie nasledovania Krista v konkrétnych okolnostiach života.

Kiež by táto konferencia bola povzbudením pre ďalších žiakov a študentov, pre ich rodičov a vyučujúcich objavovať osobnosti a diela kresťanskej kultúry a vďaka ich príkladu a vplyvu stávať sa v súčasnosti kresťanskými osobnosťami, ktoré dokážu opravdivým kresťanstvom stvárňovať aj všetky oblasti súčasného života.

Mons. František Rábek, predseda Rady KBS pre vedu,
vzdelanie a kultúru

Žofia Bosniaková – anjel Šurianskeho hradu

Lenka Martišová

CZŠ Žofie Bosniakovej Šurany

Cieľom mojej žiackej práce je poskytnúť krátku prezentáciu a predstavenie životných osudov Žofie Bosniakovej (obr. 1), ktorej meno nesie aj škola, kde študujem v 7. ročníku (obr. 2). Moja práca je rozdelená na niekoľko častí, kde postupne opisujem pôvod rodu Bosniakovcov, detstvo Žofie, prvé a druhé manželstvo, smrť a na záver jej životný odkaz, ktorý bol hlavným predmetom odbornej diskusie 2. celonárodného kolokvia v našom meste t. j. v Šuranoch. Verím, že moja práca bude vhodná ako krátka prezentácia Žofiinho života.

Pôvod rodu Bosniakovcov

Rod Bosniakovcov patrí medzi šľachtické rody, ktoré žili a pôsobili najmä v Uhorsku. Napriek ich krátkemu pôsobeniu v dejinách sa tento rod spomína aj dnes vďaka viacerým významným osobnostiam, akými sú Tomáš Bosniak alebo Žofia Bosniaková. Podľa niektorých odborníkov Bosniakovci pochádzajú z Pruska. Tiež je tu iná možnosť, že rod pochádza z Bosny, čo je viac pravdepodobné.

Cisár Ferdinand I. udelil v roku 1544 Bosniakovcom a ich potomkom nový erb (obr. 3). Aj napriek všetkým informáciám je rod Bosniakovcov neodmysliteľne spätý s dejinami mesta Šurany, pretože Tomáš Bosniak tu bol hradným kapitánom hradu, ktorý slúžil ako pevnosť v boji proti Turkom t. j. Osmanskej ríši (obr. 4). Na Šurianskom hrade sa narodila aj jeho dcéra Žofia Bosniaková.

Mladé Žofiine roky

Žofia Bosniaková sa narodila v Uhorsku na začiatku 17. storočia, ktoré sa v tom čase zmietalo vo vnútorných nepokojoch a bolo vyčerpané vojnou s Turkami. Hlavným cieľom v danom období bola ochrana krajiny. Roky okolo narodenia Žofie poznačil tiež spor medzi cisárom Rudolfom a jeho mladším bratom Matejom, ktorý sa neskôr stal kráľom Uhorska. Do tohto komplikovaného sveta sa narodilo dievča, dcéra fiľakovského kapitána Tomáša Bosniaka a jeho manželky Márie.

Prešiel rok od jej narodenia a jej otec si do vlastných poznámok poznačil:

„Roku 1609, druhého júnového dňa, dal Boh na svet v Šuranoch našu dcéru Žofiu, v utorok o siedmej hodine ráno, keď to píšem, s Božím dovolením dovŕšila rok.“ (obr. 5) Toto bol jasný dôkaz, že jej rodina a najmä rodičia verili Bohu nadovšetko. Časť svojho detstva počas, ktorého jej rodičia vstúpili vieru v Boha a lásku k blížnym pravdepodobne prežila s matkou a súrodencami v Šuranoch. Samotná Žofia vstúpila do spoločenského života asi ako 15 ročná na svadbe Mikuláša Esterháziho a Kristíny Ňáriovej (obr. 6). Zúčastnilo sa jej veľa ľudí. Pre ňu ako družičku to znamenalo akýsi koniec detstva, pretože onedlho ju čakala ponuka na sobáš.

Smrteľné manželstvo s Michalom Šerénim

Žofia aj Michal Šeréni boli katolíci s barónskymi titulmi. Okrem iného ich spájali záujem o pomoc druhým.

Žofia najprv nebola nadšená z tohto zasnúbenia, ale po čase si uvedomila, aké dôležité to bolo. Manžel Michal však po krátkom čase od svadby ochorel a táto choroba musela byť vážna, lebo o pár mesiacov napísal testament. Jeho choroba sa však nikde presne neopisuje. Je zaujímavé, prečo Žofia neodstúpila od tohto manželstva aj keď vedela, že dlho nevydrží. Možno naozaj niečo cítila k Michalovi alebo on k nej. Je to dosť pravdepodobné, lebo Michal ju nazýval svojou „*najmilšou manželkou*“, čo značí, že mu nebola ľahostajná.

Michal Šeréni si Žofiu Bosniakovú bral za svoju ženu, keď mala 16 rokov a on mal v tej dobe okolo štyridsiatich rokov. Nám sa to môžu zdať čudné, ale v danom období to bolo celkom bežné, vydávať dcéry v takomto mladom veku, a to aj kvôli nízkemu veku úmrtia ľudí. Svadba sa konala 9. februára 1626 na hrade v Šuranoch.

Už aj na svadbe Michal musel myslieť na svoju smrť, keď sľúbil, že po jeho smrti sa Žofii vráti veno a podiel z majetku jeho rodiny. Zaujímavosťou je Michalova nedôvera k vlastným súrodencom, t. j. nedôveroval im natoľko, aby im zveril po svojej smrti veno. Dohodol sa radšej s okolitými šľachticmi. Krátko po svadbe mladý pár odišiel na Nový Svätlov, ktorý mal byť ich domovom (obr. 7).

Začiatkom marca sa mu stav výrazne zhoršil a hrozila mu smrť. Žofii bolo jasné, že v takomto stave už nenaplnia manželskú úlohu splodiť potomka. Dopísal spomínaný testament a krátko na to zomrel.

Manželstvo dvoch úplne odlišných ľudí

Dátum jeho smrti je niekedy medzi druhou polovicou marca a začiatkom mája v roku 1626. Žofia Bosniaková sa rýchlo stala mladou vdovou a dostala sa do neľahkého obdobia. Po návrate domov na Šuriansky hrad zomiera aj jej milovaná matka. Pozornosť jej nevenoval ani otec, ktorého zasiahla manželkina smrť.

Svoj smútok sa snažil zakrývať častými cestami z jedného hradu na druhý. Žofiin druhý manžel bol úplný opak. Bol výbušný a ona mierumilovná a pokojná, rada pomáhala ľuďom. František Vešeléni bol najstarší syn baróna Štefana Vešeléniho (obr. 8). Narodil sa okolo roku 1605 asi v Tepličke nad Váhom alebo na Zvolenskom hrade. Matka mu zomrela ešte keď boli so svojím bratom veľmi mladí. Po dokončení štúdia ho k sebe vzal príbuzný, palatín Mikuláš Esterházi, ktorý ho mal zasvätiť do života šľachty. Historické pramene uvádzajú, že bol síce spoločenský človek, no mal aj nepríjemné črty, ako napríklad sklony k násiliu, hrával hazardné hry alebo sa správal hrubo k podriadeným.

Nie je isté, ako sa Žofia stretla s Františkom, ale pravdepodobne to bolo na svadbe už spomínaného Mikuláša Esterháziho. Po tejto udalosti sa Žofia vydala a prekonala smrť prvého manžela, no rod Bosniakovcov nemal žiadneho mužského nasledovníka a Žofiin brat Štefan sa dal na kariéru kňaza. Ich svadba sa konala okolo roku 1629. Po svadbe išli na panstvo hradu Strečno (obr. 9 a 10).

Žofia často písala listy bratovi, pretože jej chýbal. On jej neodpisoval až tak pravidelne, no z listov sa dozvedáme o jeho radošti, keď mu napísala, že je zdravá a v poriadku.

Neporušené telo

Keďže priame pramene o náleze pozostatkov Žofie nemáme, môžeme sa zatiaľ iba oprieť o pár hypotéz a legiend. Prvú z nich uviedol J. B. Magin vo svojom diele. Podľa neho vpadli v polovici 70. rokov do poškodeného hradu Strečno vojaci Imricha Tökölyho a našli telo Žofie Bosniakovej. Následne ho prehľadali a našli prsteň na ľavom prste, ktorý odrezali. Ten prst vždy chýbal Žofiinmu telu.

Kňaz Florián Augustín Balogh vo svojej správe z roku 1843 uviedol, že prst bol darovaný ženskému kláštoru, ako predmet úcty. Michal Matunák zase na základe vlastného pozorovania tvrdil, že prst chýbal, ako keby bol odtrhnutý. Maginov príbeh pokračoval tým, ako vojaci vykovali jamu, do ktorej dali nebohú Žofiu a zaliali ju čerstvo haseným vápnom.

Pri vnímaní jej neporušeného tela treba brať do úvahy fakt, že pri takejto reakcii haseného vápna s pokožkou, by na tele vznikla tvrdá vápencová vrstva. Už v 19. storočí, keď sa neporušené telo Žofie Bosniakovej vystavovalo ľuďom, pokožka mala tmavohnedú farbu o čom svedčí biblický citát, ktorý bol v tom období nad rakvou: „*Nigra sum, sed formosa.*“ (Čierna som, no pekná jednako, dcéry jeruzalemské, jak stany kedarské, jak plachty, šiatrov šalmanských.)

Nad tým citátom sa pozastavil Florián Augustín Balogh počas návštevy Tepličky nad Váhom, kde bolo telo Žofie Bosniakovej vystavené a ľudia si ho uctievali. O farbe pokožky sa vyjadril, že telo blaženej nie je vôbec čierne, ale má mierne žltý odtieň a je úplne neporušené (obr. 11,12,13 a 14).

Neporušené telo Žofie bolo zničené v roku 2009 občanom mesta Žiliny, ktorý sa rozhodol jej telo podpáliť. Vnikol do nestráženej kaplnky a rakvu so Žofiiným telom vonku podpálil a nenávratne zničil. Polícia ho na mieste zadržala a noviny ho označili za psychicky chorého muža. Tento vandalský čin vzbudil v spoločnosti veľké pohoršenie a mužovi hrozilo väzenie.

Kolokvium v Šuranoch

Kolokvium je odborná debata k určitej dôležitej otázke. Žofia Bosniaková, ktorá je rodáčka z mesta Šurany a dostala tu prezývku „anjel Šurianskeho hradu“ sa stala hlavným dôvodom, prečo mesto Šurany dňa 26. apríla 2024 zorganizovalo 2. národné kolokvium k odkazu barónky Žofie Bosniakovej. Stalo sa tak pri príležitosti 380. výročia jej úmrtia a súčasne aj 415. výročia jej narodenia. Cieľom bolo otvoriť diskusiu o možnosti opätovného začatia procesu blahorečenia, pretože v roku 1997 Ján Chryzostom kardinál Korec vyhlásil začiatok príprav na blahorečenie barónky Bosniakovej a ustanovil pracovnú komisiu na získanie a overovanie historických faktov a dôkazov jej dobrodení (obr. 15 a 16). Kolokvium prinieslo mnoho pozitív, ako napríklad divadelné vystúpenie žiakov Cirkevnej základnej školy Žofie Bosniakovej v Šuranoch alebo otvorenie partnerskej spolupráce medzi mestom Šurany a obcou Teplička nad Váhom (obr. 17). Najdôležitejším momentom však bolo stále aktuálne vnímanie Žofie Bosniakovej, ktorá sa vydajom za neskoršieho palatína Uhorska Fraňa Vešeléniho stala paňou na hrade Strečno. Obyčajný ľud ju ešte za jej života považoval za sväticu.

Jej výnimočným skutkom dobrodenia ľudia pripisovali až nadprirodzenú silu.

Ľud si ju ctí najmä za to, že ako šľachtičná pomáhala slabším, bedárom a sirotám. Starala sa o svojich poddaných, zastávala sa ich na úradoch, obhajovala ich práva. Aj pre tieto jej činy a životný odkaz je Žofiino dobro aj našim dedičstvom. *“Po človeku zostanú len jeho dobré skutky. Všetko ostatné odveje neľútostný čas.”* - životné krédo Žofie Bosniakovej (obr. 18).

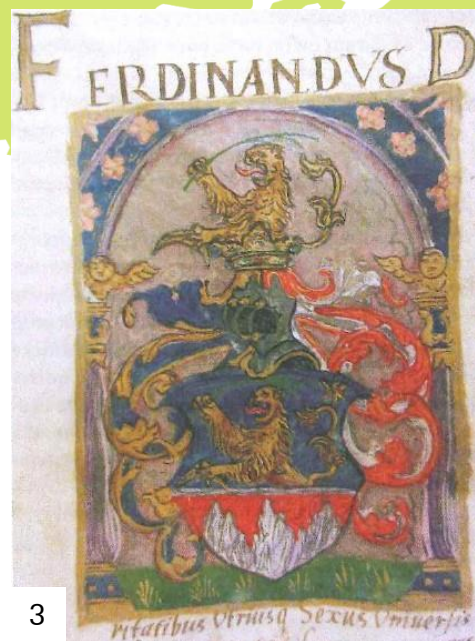
Záver

Na záver musím povedať, že som sa pri tvorbe mojej práce a prezentácie o Žofii stretla s viacerými problémami, t. j. jej život a odkaz sú bohaté na rôzne informácie a bolo veľmi ťažké vybrať tie najdôležitejšie do štyroch normostrán. Na druhej strane som veľmi rada, že som žiačkou školy, ktorá je pomenovaná po Žofii Bosniakovej, pretože jej odkaz tu sami žijeme.

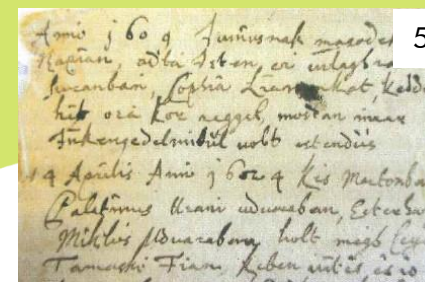
Tvoríme divadelné scény o Žofiinom živote, pred budovou školy máme sochu Žofie, v škole funguje školský rozhlas s názvom Žofkina 10-minútovka (obr. 19 a 20). Najdôležitejšie pre mňa a mojich spolužiakov je, že nás učitelia vychovávajú v duchu hodnôt, ktoré Žofia sama žila, t. j. nezištná pomoc druhým a viera v Pána Boha.

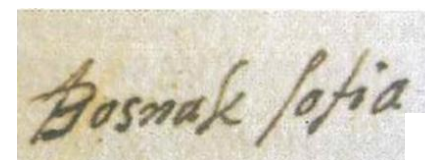
1

3

5

6

Obr. 1 Portrét Žofie Bosniakovej

Obr. 2 Logo katolíckej školy v Šuranoch

Obr. 3 Erb rodu Bosniak

Obr. 4 Možný vzhľad hradu v Šuranoch

Obr. 5 Zápis Tomáša Bosniaka o narodení Žofie

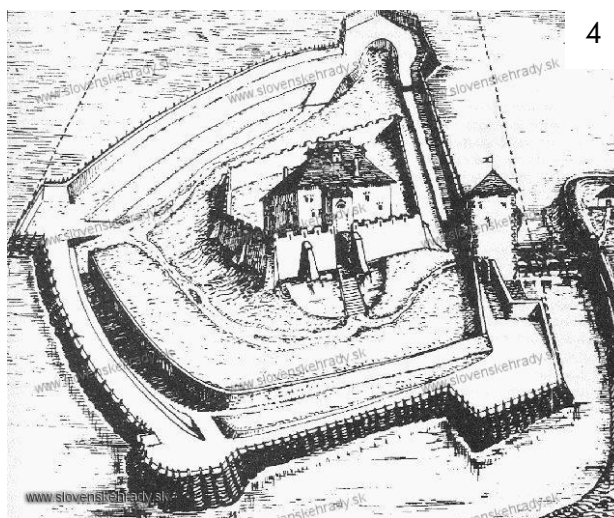
Obr. 6 Podpis Žofie Bosniakovej

Obr. 7 Panstvo Nový Svätlov

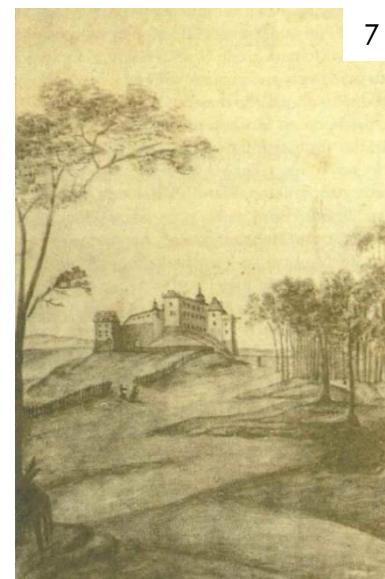
Obrazová príloha

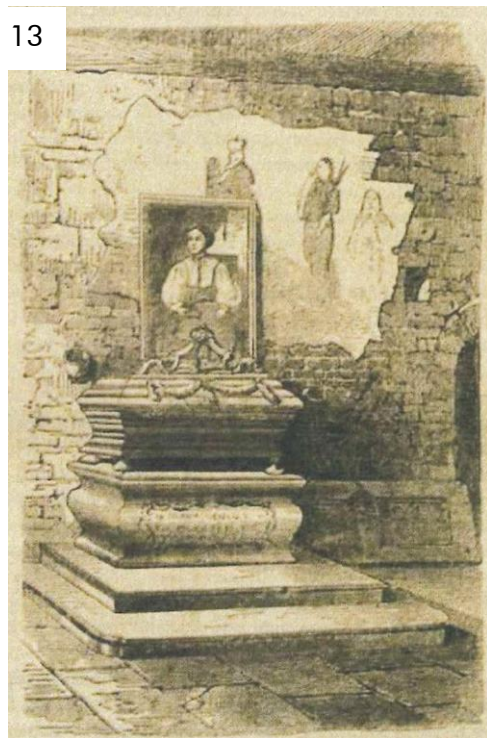
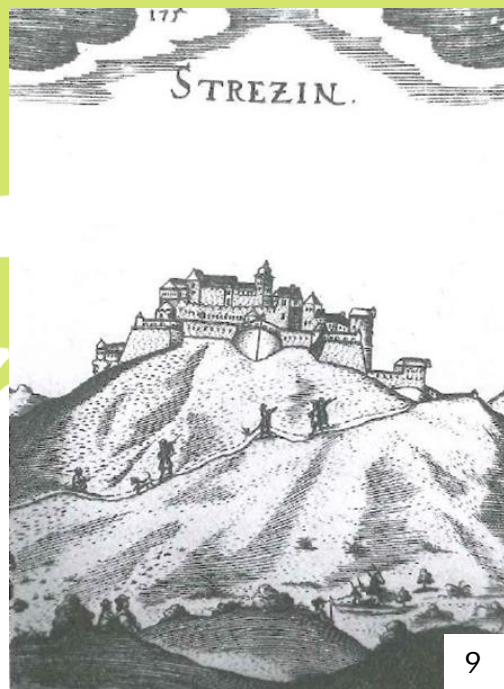
2

4

7

Obr. 8 Druhý manžel Žofie Bosniakovej

Obr. 9 Dobový obraz hradu Strečno

Obr. 10 Zrúcanina hradu Strečno v súčasnosti

Obr. 11 Neporušené telo Žofie

Obr. 12 Neporušené telo Žofie

Obr. 13 Neporušené telo Žofie

Obr. 14 Neporušené telo Žofie

Mesto Šurany
a Mestské kultúrne stredisko Šurany
Vás pozývajú na

15

II. národné kolokvium k odkazu barónky Žofie Bosniakovej

pri príležitosti
380. výročia jej úmrtia
a 415. výročia narodenia

**dňa 26. apríla 2024 o 10. h
v Spoločenskej hale Šurany**

Pozvanie do diskusie prijali:

J. E. Mons. **Viliam Judák**,
nitriansky biskup
J. E. Mons. **Tomáš Galis**,
žilinský biskup
J. E. Mons. **František Rábek**,
biskup, vojenský ordinár,
predstavitelia samospráv a historici

Účinkujú:

Ženský spevácky zbor Kantáta,
Spoločnosť FRINGIA- historická módna prehliadka
Žiaci CZŠ Ž. Bosniakovej Šurany

17

16

18

19

Obr. 15 II. národné kolokvium k odkazu barónky Žofie Bosniakovej

Obr. 16 I. národné kolokvium k odkazu barónky Žofie Bosniakovej

Obr. 17 Vystúpenie žiakov CZŠ Žofie Bosniakovej na kolokviu

Obr. 18 Vzdávanie úcty Žofii Bosniakovej

Obr. 19 Žiačka v odevě Žofie Bosniakovej pred jej sochou

Obr. 20 Žiaci po hranej scénke o Žofii Bosniakovej pod vedením pani učiteľky A. Šimunkovej

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

LETZOVÁ, Mária. *Žofia Bosniaková – život, dielo a úcta v 17. – 19. storočí*. Bratislava: Trnavská univerzita v Trnave – Filozofická fakulta, 2022.

PREKOPOVÁ, Oľga. Žofiino dobro je našim dedičstvom. In *Dobrý deň*, Šurany, 2024, roč. 1, 3. vyd., s. 4.

Dostupné na internete:

https://cloud4.edupage.org/cloud/30._rokov.pdf?z%3AZ1aJhaEqB%2FwBbfGfsOfa7pn9oyvviORn40aAe5kUiwvNA%2BgYx8vxRgayL5SssaHx, 20. 6. 2024.

Dostupné na internete:

<https://www.strecno.sk/hrad-strecno/>, 26. 6. 2024.

Dostupné na internete:

<https://najuhu.sk/bohata-historia-surianskeho-hradu-za-jeho-zanik-mohol-nezaujeme-slachty/>, 26.6. 2024.

Dostupné na internete:

<https://czssurany.edupage.org/album/#photos:album:572>, 26.6. 2024.

Dostupné na internete:

<https://czssurany.edupage.org/>, 26.6. 2024.

Michal Buzalka

Marco Miškov

Základná škola Skýcov

Michal Buzalka pochádzal z baníckej rodiny. Mal troch súrodencov (obr. 1). Ľudovú školu navštevoval v rodnej obci vo Svätom Antone, stredoškolské vzdelanie získal na piaristickom gymnáziu v Banskej Štiavnici, neskôr v Ostrihome. Počas jeho štúdií ho ovplyvnil kňaz František Richard Osvald (obr. 2). Bol pre neho duchovným sprievodcom, ktorý ho viedol a formoval. Ako vynikajúceho bohoslovca ho ostrihomský arcibiskup poslal študovať teológiu do Pázmanea vo Viedni.

Predstavení Pázmanea vypracovali na každého seminaristu základné hodnotenie. Pri Buzalkovi sa po prvom roku pobytu v tomto seminári uvádza napr. *V náboženských úkonoch: v základe zbožný; Mravy: príkladné; Spôsob spolunažívania s predstavenými: ponížený, so seberovnými: priateľský; Akými jazykmi hovorí: maďarsky, slovensky; Akým spôsobom vykladá: vynikajúco štylizuje text a prednáša ho, v speve je sotva dostačujúci; Nadanie: mimoriadne; Jeho uplatňovanie v praxi: je neúnavný; atď.*

Za kňaza ho vysvätili 14. júla 1908 vo Viedni. Jeho prvou kaplánskou stanicou bola Banská Štiavnica. Pôsobil tam tri roky. Popri pastorácii pôsobil od roku 1910 aj ako profesor na piaristickom gymnáziu (obr. 3), súčasne pokračoval v štúdiu teológie.

V roku 1912 zakončil postgraduálne štúdium doktorátom z teológie. Medzitým sa stal duchovným správcom Nemocnice sv. Štefana v Budapešti. Od decembra 1911 pôsobil ako administrátor v Skýcove pri Topoľčiankach (obr. 4). Vtedajší obyvatelia si ho veľmi obľúbili a on si obľúbil ich. Keď sa v Skýcove „udomácnil“ a začal si zvykať na spolunažívanie s farníkmi, tak, žiaľ, v roku 1914 začala mobilizácia. Vypukla prvá svetová vojna.

Michal Buzalka musel narukovať a slúžil ako vojenský kaplán. Vojakom vysluhoval sviatosti, pochovával padlých a raneným poskytoval útechu. Po ôsmich mesiacoch sa podarilo Skýcovčanom vybaviť u cisára vo Viedni, že sa mohol vrátiť späť. Tak Buzalka privítal koniec vojny v Skýcove, a tiež vznik Československej republiky. V roku 1919 zaútočili na územie Slovenska maďarskí boľševici.

Bol ohrozený aj Skýcov, lebo v Zlatých Moravciach bolševici vykrikovali, že ako prvého obesia skýcovského farára. Mnohí ho nabádali, aby ušiel. Ale on namiesto toho začal organizovať domobranu a žil v duchu, že neopustí svoj ľud, keď sa vlci vrhnú na stádo.

Po vojne bol v rokoch 1920 - 1922 farárom vo Vajnorochoch (obr. 5). Videl obrovský potenciál v katolíckej škole. Z vajnorskej školy úplne odstránil používanie fyzických trestov. Deti a dospelých brával na výlety. Život vo farnosti vnímal v širších súvislostiach. Robil to zážitkovou formou. Ľudia videli ako sa žije inde, ako sa rozmýšľa inde. Nazývali ho „otcom farnosti“.

Ako prevažná väčšina slovenských kňazov, aj on stál na strane Andreja Hlinku pri obrane kresťanských tradícií a národných záujmov. Keď sa redakcia denníka Slováč, orgánu Slovenskej ľudovej strany, presťahovala z Ružomberka do Bratislavy, bezplatne pracoval istý čas ako zodpovedný redaktor. V roku 1922 sa stal prefektom a profesorom veľkého seminára v Trnave. V roku 1924 ho Pius XI. vymenoval za pápežského komorníka s titulom monsignore.

V rokoch 1925 - 1931 bol farárom v Zavare. V roku 1931 sa stal rektorom a profesorom morálnej a pastorálnej teológie Seminára sv. Cyrila a Metoda v Trnave. V roku 1936 po zriadení Bohosloveckej fakulty v Bratislave sa tam presťahoval aj veľký seminár. Buzalka zostal jeho rektorom až do roku 1938. Ustanovili ho za prosynodálneho sudcu a povýšili ho na pápežského preláta. Dňa 17. marca 1938 ho vymenovali za trnavského pomocného biskupa (obr. 6). Jeho biskupská vysviacka sa konala v Ríme 15. mája 1938. Do svojho biskupského erbu si zvolil banskoštiavnickú kalváriu a ľaliu s dvojkřížom. Jeho biskupské heslo znelo:

„Per crucem ad lucem“, t. j. „Cez kríž k svetlu“ (obr. 7).

Bol neobyčajne aktívny nielen v pastoračnej oblasti, ale aj na poli duchovného vzdelávania a ľudovýchovy v kresťanskom duchu. Keď sa v roku 1940 obnovilo vydávanie Katolíckych novín, on bol ich vydavateľom a jeho zásluhou sa zakrátko stali najčítanejším týždenníkom na Slovensku. V Katolíckych novinách aj v ďalších slovenských časopisoch s náboženským zameraním uverejnil veľa svojich článkov a náboženských úvah.

V roku 1941 ho vymenovali za vikára slovenskej armády, v roku 1942 sa opäť stal rektorom veľkého seminára v Bratislave (obr. 8). Jeho prácu „za Boha a národ“ patrične ocenili v roku 1944, keď ho pri príležitosti 5. výročia vyhlásenia slovenskej samostatnosti vyznamenali krížom za zásluhy.

Aktívne spolupracoval na záchrane slovenských Židov. Michal Buzalka bol duchovným otcom Bratislavy. K nemu viedli „linky“ z kláštorov, reholí farností, od kňazov, o všetkom vedel. Podieľal sa na záchrane židovských detí, ktoré boli ukryvané v kláštoroch.

V marci roku 1945 bol vypálený Skýcov. Buzalka to ťažko znášal. Týždeň po tom zasvätil hlavné mesto Sedembolestnej Panne Márii. A tak pri prechode frontu, nemeckej armády, mesto neutrpelo vážnejšie škody.

Po príchode Červenej armády ho v apríli 1945 zaistili a držali vo vyšetrovacej väzbe až do júla. Vo väzení, ale aj po prepustení z väzby venoval veľkú pozornosť starostlivosti o duchovné potreby väzňov vo vtedajších „ľudovodemokratických“ žalároch.

Vystupoval ako svedok v Tisovom procese 30. januára 1947, ale jeho samého pre nedostatok obžalobného materiálu pred ľudový súd nepostavili. Žil však pod ustavičnou hrozbou zatknutia. Štátne orgány sledovali jeho činnosť aj ľudí, s ktorými sa stretával. Provokovala ich jeho dôstojná obrana božích a ľudských práv, jeho tiché protesty proti krivdám a bezpráviu.

I napriek tomu sa zapojil do povojnovej duchovnej obnovy. Za rok navštívil viac ako 80 farností, svätzil kostoly, farské budovy a zvony. Ročne vyslúžil sviatosť birmovania až 40 000 kresťanom (obr. 9).

Pri konsekrácii kostola v Štefanove sa mu stala zvláštna príhoda. Počas obradu pristúpil a urobil na zem znak kríža. Potom sa biskupská berla rozpadla. Vtedy povedal, že je to znamenie, že „sa majú mať na pozore“ a o pol roka po tom bol vo väzení (obr. 10).

Vo väzení v Čechách ho vypočúvali a povestnými nátlakovými metódami vynútili od neho priznanie sa k zločinu „sprisahania proti republike“.

Všetkých vězňův mučili, nechali ich hladných, nechali ich mrznúť, vyhrážali sa im smrťou a prenasledovaním členov ich rodín. Absolvovali vykonštruované, falošné a vymyslené politické súdne procesy, ktorých zmyslom bolo dokázať vinu. Koncom roka 1950 priviezli Michala Buzalku do väznice v Bratislave, kde ho neskôr súdili spoločne s biskupmi Jánom Vojtaššákom a Pavlom Gojdičom (obr. 11). Rozsudkom z 15. januára 1951 bol potrestaný odňatím slobody na doživotie, peňažným trestom 200 000 Kčs, konfiškáciou celého majetku a stratou čestných občianskych práv. Väznili ho v Leopoldove, potom vo Valdiciach, v pražskej Ruzyni a v Brne. V najprísnejších československých väzniciach strávil Buzalka šesť rokov.

V roku 1956 ho generálna prokuratúra uznala za ťažko chorého a premiestnili ho do zariadenia pre nevládných kňazov v Děčíne (obr. 12).

Zomrel v roku 1961 v nútenom exile v meste Tábor v južných Čechách. Vtedajší režim jeho smrť zatajil a nedovolil, aby bol pochovaný na Slovensku.

Až po troch rokoch sa podarilo príbuzným dosiahnuť, že jeho telesné pozostatky mohli byť uložené pri hrobe rodičov vo Svätom Antone. V roku 2003 boli prenesené do krypty v Katedrále sv. Martina v Bratislave. V roku 2002 bol otvorený proces jeho blahorečenia, ktorý stále prebieha.

12. júna 2022 mu v Skýcove odhalili a požehnali pamätnú tabuľu. Súčasťou spomienkovej slávnosti bola aj slávnostná svätá omša, ktorú s miestnym správcom farnosti Ladislavom Kováčom celebraval Peter Sepčan, farár farnosti sv. Martina v Bratislave a postulátor kauzy blahorečenia Mons. Buzalku.

Obrazová príloha

1

25. výročie sobáša rodičov Michala Buzalku. Zľava brat Ján, otec Juraj, Michal, matka Anna a sestra Katarína. Banská Štiavnica 19. 10. 1909

2

Michal Buzalka ako vajnorský farár, asi 1920

5

3

Obr. 1 Michal Buzalka so svojou rodinou

Obr. 2 František Richard Osvald

Obr. 3 Gymnázium v Banskej Štiavnici

Obr. 4 Michal Buzalka s deťmi

(pravdepodobne zo Skýcova)

Obr. 5 Michal Buzalka ako vajnorský

farár, pravdepodobne r. 1920

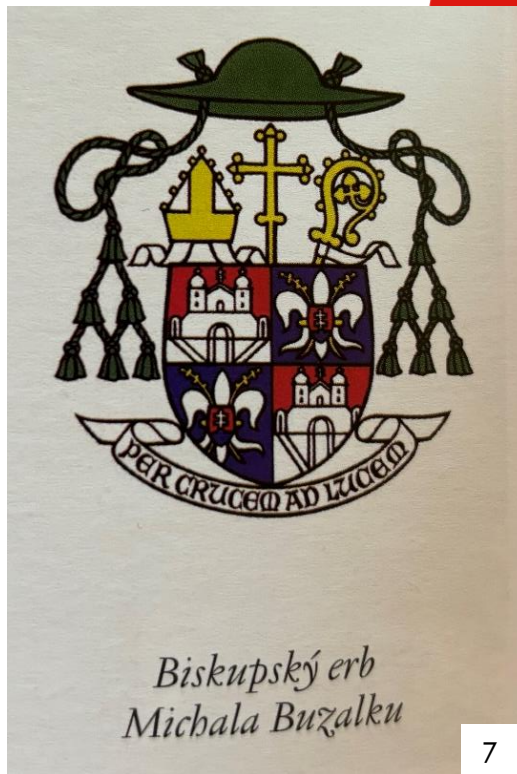

Michal Buzalka s deťmi, asi 1912

4

6

*Biskupský erb
Michala Buzalku*

7

Birmovka v Krakovanoch, asi 1949

9

8

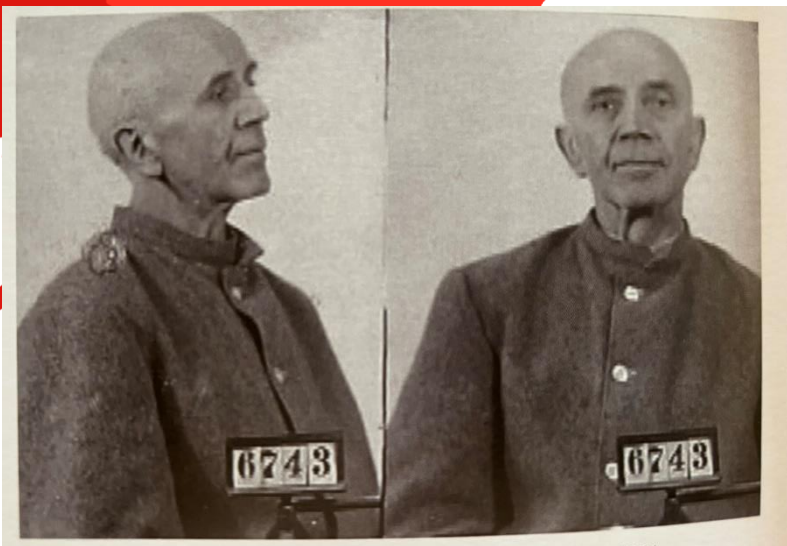

Obr. 6 Michal Buzalka biskupom

Obr. 7 Biskupský erb Michala Buzalku

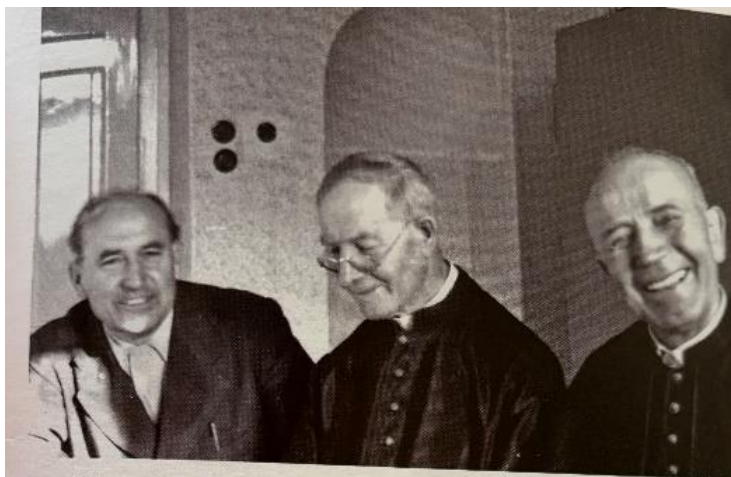
Obr. 8 Biskup Buzalka medzi profesormi
bohosloveckej fakulty a bohoslovcami v Bratislave

Obr. 9 Michal Buzalka na birmovke v Krakovanoch

Väzenská fotografia biskupa Michala Buzalku, asi 1951

10

*Kňaz Viktor Trstenský, biskup Ján Vojtaššák a biskup Michal Buzalka.
Děčín 24. 6. 1957*

Obr. 10
Michal Buzalka vo väzení

Obr. 11
Michal Buzalka s biskupmi

Obr. 12
Michal Buzalka (vpravo)

*Všetko je ľahšie s úsmevom. Biskupi Vojtaššák a Buzalka počas internácie
v Děčíně, asi 1957*

Prechádzka internovaných biskupov Buzalku a Vojtaššáka. Děčín marec 1957

11

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

SLEPČAN, Peter – LETZ, Róbert. *Krížom k svetlu*. Trnava: Dobrá kniha, 2011.

Tlačová kancelária konferencie biskupov Slovenska – Pred 61 rokmi zomrel Boží služobník biskup Mons. Michal Buzalka.

Dostupné na internete:

<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20221207023>, 9.7.2024.

Televízia Lux – Film Biskup Michal Buzalka.

Dostupné na internete: https://www.tvlux.sk/archiv/play/_29373,
9.7.2024.

Dominikánsky knižný inštitút – kňaz Michal Buzalka.

Dostupné na internete:

[https://www.knihydominikani.sk/hlavna_schemhladat_3?kpcmeno=buzalka
michal](https://www.knihydominikani.sk/hlavna_schemhladat_3?kpcmeno=buzalka_michal), 9.7.2024.

Jozef Petrovič

Agáta Hlbočanová

Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Jozef Petrovič sa narodil v zemianskom dome 12. februára 1814 v Dolnej Krupej. Jeho otec Ján Petrovič pochádzal z Veľkých Ripňan. Zemiansky pôvod mu pripisujeme aj na základe krstných rodičov, ktorými boli manželia Odlerovci, z miestnej zemianskej rodiny.

Od roku 1831 navštevoval gymnázium v Trnave, kde pokračoval aj v teologických štúdiách v seminári Marianum. Štúdium skončil v roku 1837 a o pár mesiacov, 26. októbra bol vysvätený za kňaza. Koncom decembra nastúpil na kaplánske miesto do Ujlaku (Veľké Zálužie). Na kaplánske roky v Ujlaku sa Jozef častejšie sťažoval.

Z domu ho nemal kto podporovať, pretože matka mu zomrela a otec sa po druhý raz oženil, a tak už tu vážne chorľavel. Koncom júla odchádza do Marianky a už 26. novembra bol správca habánskej kaplnky v Sobotišti. Tu bol Jozef Petrovič povinný vybavovať si len najzákladnejšie kňazské úkony, čo jeho podlomenému zdraviu vyhovovalo. Avšak ani tu nezostal dlh, pretože v júli 1842 prešiel za farára na Turú Lúku, kde bol necelý rok farárom a 13. februára 1843 v mladom veku zomrel na tuberkulózu. Význam korešpondencie Jozefa Petroviča je predovšetkým v tom, že je vzácnym príspevkom pre lepšie poznanie života a diel Jána Hollého.

Dielo Jána Hollého poznal Petrovič ešte zo svojich štúdií v trnavskom seminári, hoci osobne sa s Jánom Hollým zoznámil až za svojho pobytu v Ujlaku, odkiaľ ho často navštevoval v neďalekých Maduniciach, kde zaznamenával básnikovo rozprávanie.

Aj z neho vychádzal pri písaní životopisu Hollého, ktorý vyšiel v roku 1842 ako súčasť tretieho zväzku súborného diela *Básne Jana Hollého*. Bol iniciátorom a poradcom pri vydávaní súborného diela J. Hollého (1841 – 1842). V septembri 1841 bol s Jánom Hollým v Bratislave, kde ho portrétoval Friedrich Johann Gottlieb. Získal si ho najmä zápalom pre bernolákovské hnutie. Jozef Petrovič sa nezapísal do slovenskej literatúry nijakým významnejším umeleckým dielom. Vie sa však, že jeho si ešte ako začínajúceho kaplána vybral sám Ján Hollý za spolupracovníka pri prekladaní nemeckej knihy trnavského biskupa Aleša Jordánskeho *KRÁTKÍ OPIS MILOSŤIVÍCH OBRAZOV* do bernolákovčiny. Prostredníctvom Jána Hollého sa dostal do písomného a neskôr osobného styku s Martinom Hamuliakom.

Tak sa medzi Madunicami, Budínom a Ujlakom vytvoril zaujímavý trojuholník.

Petrovič žiadal Hollého o napísanie gramatickej príručky bernolákovčiny, ako to vyplýva z Hollého ódy na Petroviča, v ktorej uskutočnenia prenecháva svojmu mladému žiakovi. Hoci sa plán nezrealizoval, je jasné, že tieto plány súviseli so snahou udržať podobu spisovného jazyka. Meno Jozefa Petroviča zostáva v povedomí slovenskej literárnej histórie predovšetkým v súvislosti s jeho dvoma básňami vo štvrtom ročníku almanchu Zora (1840) a to *SLÁVOSPEV NA JÁNA HOLLÉHO*. V alkajskej strofe písaný Slávospev na Jána Hollého je vlastne polemický príspevok k rozvírenému boju medzi doznievajúcim klasicizmom a rozvíjajúcim sa romantickým úsilím o nový obsah a formu slovenskej poézie. Vznikol ako reakcia na Kuzmányho Hronku, z ktorej vychádzali prvé závažnejšie útoky na umelecky zavíšenú poéziu Jána Hollého.

Karol Kuzmány zaútočil v úvodnom článku svojej Hronky (MISTO PŘEDMLUVY – TATO DOMLUVA) aj na bernolákovcov a ich spisovný jazyk. Taktiež Jonáš Záborský mal v spomínanej Hronke (1837) báseň NA HOLLÉHO, v ktorej síce pochválil jednotlivé básnikove diela, ale zároveň urazil Hollého tým, že ako starnúci básnik by mal už len dokončievať svoju literárnu tvorbu a nepokúšať sa o novú. Podstata tohto sporu je známa, Jozef Petrovič bol v nej dôležitou spojkou s Jánom Hollým. Tlmočí mienku i rozhorčenie svojho učiteľa, ktorý nemal odvahu zaplietť sa do bojov na verejnosti. Z tejto korešpondencie vyplýva, že Jonáš Záborský napísal Hollému v apríli 1839 list, v ktorom ho prosil o odpustenie, že ho básňou urazil. Popri svojej pastoračnej činnosti, rozsiahlej korešpondencii a úzkych kontaktoch s Jánom Hollým bol Petrovič i učiteľ slovenčiny ako o tom napísal 27. 2. 1841 Hamuliakovi: „... Zostal sem též učitelom našej premilej reči a to u vznešenej grófky totižto Defourski, kterou mrzí, že sa s obecným ludem po slovenski zhovárat neví.“ Učenie zrejme slabo pokračovalo, čo môžeme zistiť podľa ďalšieho listu zo 16. 6. 1841.

O dva týždne neskôr Petrovič ako ujlacký kaplán posíla žiadosť ostrihomskému vikárovi Štefanovi Kollárovi o umiestnenie v duchovnej správe v Budíne alebo Pešti, aby mohol pomáhať Hamuliakovi v pri práci v Spolku milovníkov reči a slovenskej literatúry. Avšak premiestnenie nebolo možné z dôvodu nedostatku miesta. O necelé dva mesiace bol Petrovič priradený do Marianky. Z listu, ktorý píše Hamuliakovi je badať sklamanie, pretože jeho zdravotný stav je naozaj vážny.

Jedným z posledných listov zachovanej korešpondencie Jozefa Petroviča je list Martinovi Hamuliakovi zo Sobotišťa zo dňa 11. 5. 1842, v ktorom píše: „*Túzím téhdi, bich tak pochlebních němčúrov pozbaven, fárku dostal čisto slovenskú.*“

Ján Hollý Martinovi Hamuliakovi 6. 5. 1843 píše: „*Petrovič u Pána Boha, škoda ho, preškoda.*“

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

Dostupné na:

<https://www.dolnakrupa.sk/obec-2/osobnosti-a-rodaci/knazi-reholnici/jozef-petrovic>, 20. 6. 2024.

Vendelín Košík

Liliana Košíková

Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Cieľom mojej práce je predstavenie osoby katolíckeho kňaza Vendelína Košíka (obr. 1), ktorý pôsobil v starej Nitrianskej diecéze a na ktorom sa podpísala krutosť bývalého totalitného režimu na Slovensku v druhej polovici 20. storočia. Vendelín Košík (obr. 1, 2, 3) sa narodil 19. októbra 1913 v Chynoranoch rodičom Antonovi a Márii, rod. Kossik. Pochádzal z desiatich detí a jeho otec bol roľník. Po ukončení štúdia teológie v Prahe tam bol 20. júna 1937 vysvätený za kňaza. Krátko po vysviacke začal pôsobiť ako kaplán v obci Skačany (Nitrianska diecéza). Po návrate zo základnej vojenskej služby do civilu sa stal v marci 1938 tretím kaplánom v Turzovke (Žilinská diecéza). Od roku 1940 pôsobil ako kaplán v Žiline. Prosynodálne skúšky zložil v roku 1941. V rokoch 1942 – 1946 bol profesorom náboženstva na žilinskom Štátnom slovenskom gymnáziu. Dňa 1. júla 1946 sa stal kaplánom v Kolároviaciach.

Následne pôsobil ako profesor na Prvom štátnom gymnáziu v Trenčíne (1946 – 1952). Vyučoval náboženstvo a viedol debatný krúžok. Kaplánom v Novákoch bol v rokoch 1952 – 1953. V tejto dobe začal Vendelín spolu so svojím známym, Ernestom Farkašom (obr. 4), prekladať a distribuovať náboženskú literatúru iným osobám. Po skončení vykonávania práce kaplána v Novákoch bol kaplánom v Nitre v rokoch 1952 – 1958 (fara Dolné mesto). V roku 1958 sa stal správcom farnosti v Solčanoch a následne bol vymenovaný za správcu farnosti v Krásne (do roku 1960). Spolu s Farkašom bol v roku 1960 nespravodlivo zatknutý a odsúdený bývalým komunistickým režimom za trestný čin “podvracania republiky”.

Už pri výsluchoch sa Košík obhajoval, že preklad a distribúcia diel Tihamera Tótha mali za účel šíriť náboženské pravdy. V knihe T. Tótha, ktorú prekladal bez pomoci Farkaša sa snažil niektoré ostrejšie veci zmierniť. Senát Krajského súdu v Bratislave, ktorý rozhodoval o tomto prípade, viedla Dr. Zdenka Colotková, manželka popredného komunistického politika. Vendelínovi Košíkovi ako inšpirátorovi (podnecovateľovi) prekladania kníh vymerali trest odňatia slobody na tri roky nepodmienečne. Po prepustení z väzby dňa 17. júna 1960 pôsobil ako robotník. Znovu nastúpil do pastoračie v roku 1962 ako kaplán v Pruskom.

Správcom fary v Nitrianskych Sučanoch bol osem rokov, neskôr takisto pôsobil vo Veľkých Chlievanoch. Zomrel 10. 10. 1977. Pohrebné obrady na miestnom cintoríne v Chynoranoch viedol 12. 10. 1977 nitriansky sídelný biskup Mons. ThDr. JUDr. Ján Pásztor. Osobnosť Vendelína Košíka je príkladom odhodlanosti vo viere a trpezlivosti znášať krivdu.

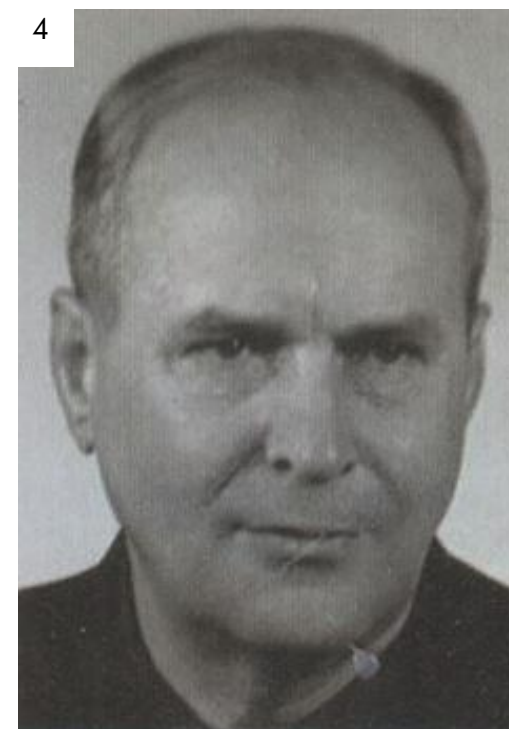
Obrazová príloha

Obr. 1 Vendelín Košík

Obr. 2 Vendelín Košík

Obr. 3 Vendelín so synovcom Júliusom
Košíkom

Obr. 4 Ernest Farkaš

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

ŠIDLLO, Miroslav a kol., *Trpiaci svedkovia viery*. Nitra: Kňazský seminár Nitra 2018, str. 161 – 165.

Fotografie Vendelína Košíka: rodinný archív.

Fotografia Ernesta Farkaša. Dostupná na internete:

https://www.knihydominikani.sk/hlavna_schemhladat_3?kpcmeno=farkasernest, 20. 6. 2024

Dominikánsky knižný inštitút. Dostupná na internete:

https://www.knihydominikani.sk/hlavna_schemhladat_3?kpcmeno=kosikvendelin, 20. 6. 2024

https://www.knihydominikani.sk/hlavna_nemethy_26?pcmeno=kosikvendelin, 20. 6. 2024

Výročná správa prvého štátneho gymnázia v Trenčíne. Dostupná na internete:

[https://digit.nivam.sk/VYROCNE%20SKOLSKE%20SPRAY/VYR%20SKOL%20SPRAY%20SLOV%20SKOL/Prv%C3%A9%20C5%A1t%C3%A1t.%20\(slov.\)%20gym.%20v%20Tren%C4%8D%C3%ADne/Prv%C3%A9%20C5%A1t%C3%A1t.%20gym.%20v%20Tren%C4%8D%C3%ADne.%2030.%20v%C3%BDr.%20zpr.%201947-48.pdf](https://digit.nivam.sk/VYROCNE%20SKOLSKE%20SPRAY/VYR%20SKOL%20SPRAY%20SLOV%20SKOL/Prv%C3%A9%20C5%A1t%C3%A1t.%20(slov.)%20gym.%20v%20Tren%C4%8D%C3%ADne/Prv%C3%A9%20C5%A1t%C3%A1t.%20gym.%20v%20Tren%C4%8D%C3%ADne.%2030.%20v%C3%BDr.%20zpr.%201947-48.pdf), 20. 6. 2024

Kostol sv. Petra a Pavla

Sára Miklášová

Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Rehoľa menších bratov – františkánov sa usadila v Nitre na predmestí už v roku 1230, teda štyri roky po smrti ich zakladateľa, sv. Františka z Assisi. Vtedajší nitriansky biskup Jakub posvätil kostol a odovzdal ho bratom do užívania. Kostol Blahoslavenej Panny Márie a kláštor stál na Andrašku (približné miesto na dnešnej Mariánskej ul. v Párovciach). Bol zničený požiarom a následne obnovený, no v roku 1441 ho z neznámych príčin zbúrali vojská Jána Forgácha, pána blízkeho hradu Gýmeš. Na tom istom mieste rehoľníci za pomoci ostrihomského arcibiskupa a župnej podpory znovu postavili kostol s kláštorom. V roku 1552 ho takmer zničili Turci a neskôr pohromu dokončili vzbúrenecké vojská Zápoľského. Kvôli nepokojným časom františkáni odišli do Bratislavy a nechali kláštor aj s kostolom v ruinách. Druhýkrát priviedol františkánov do Nitry v roku 1624 biskup Ján Telegdy. Už v roku 1630 bola definitívne ukončená výstavba kostola a kláštora v Hornom meste pod hradom. Pôvodne renesančný kostol zasvätili sv. Petrovi a Pavlovi.

Od roku 1733 je zachovaná kronika Františkánskej rehole v Kostole sv. Petra a Pavla v Nitre, ktorá dokumentuje až po súčasnosť udalosti zo života mníchov a farnosti. Na bočnej stene kostola je osadená pamätná tabuľa z príležitosti jeho posviacky, najskôr bola maďarská, od roku 1942 je slovenská. Kostol v čase výstavby, ako všetky kostoly žobravých rádov v tom období, nemal vežu. V roku 1732 bola ku kostolu pristavaná veža s vlašskou čiapkou a ukončená dvojkrížom. V roku 1943 župan Štefan Hašík zrealizoval bočné prechody cez vežu. V rokoch 1664 – 1666 dal nitriansky biskup Juraj Selepčeni pristaviť štyri kaplnky zo západnej strany kostola. Po rozdelení spoločnej mestskej farnosti na Dolné a Horné mesto sa 10. júna 1787 františkánsky kostol stal farským chrámom.

Rímskokatolícky kostol bol postavený ako renesančný, neskôr bol barokovo upravený. Z východnej strany je spojený s kláštorom. Interiér kostola pochádza z 18. storočia.

Za najcennejšiu pamiatku kostola je považovaných 33 reliéfov zobrazujúcich život sv. Františka z Assisi, vyrezané boli rádovým mníchom Františkom Xaverom Seegenom z Viedne okolo roku 1760. Oltárny obraz pochádza z roku 1935 a znázorňuje patrónov kostola. Na čelnej fasáde sa nachádza reliéf z roku 1663, ktorý znázorňuje sv. Petra a Pavla. Reliéf bol objavený v dlažbe kostola, kde sa dostal počas tureckých vojen. Na kostol nadväzuje renesančný kláštor s barokovými úpravami. Ide o jednopodlažnú budovu s uzavretým nádvorím. Terajšiu podobu získal v roku 1763, kedy prebiehala rozsiahla rekonštrukcia. Pred vstupom do kláštora je umiestnená malá baroková Kalvária. V kostole sv. Petra a Pavla je sedem oltárov. Hlavný oltár a šesť ďalších v bočných kaplnkách - oltár sv. Jozefa s obrazom sv. Anežky a soškou jezuliatka, oltár Panny Márie s obrazom sv. Apollónie, oltár Svätého Kríža s Ukrižovaným s obrazom sv. Magdalény a sv. Michala, štvrtá a piata kaplnka po bokoch hlavného oltára so sochou Božieho Srdca a Panny Márie a šiesta kaplnka lurdská, ktorá je zasvätená Panne Márii lurdskej.

Na budove kostola sa nachádza vzácny kamenný reliéf, ktorý bol zničený tureckým vojskom v roku 1663 a použitý ako schod pod vežou. Objavený bol v roku 1944 a reštaurovaný akademickým sochárom Gibalom.

Pod kostolom sa nachádza krypta, v ktorej je pochovaných takmer šesťsto františkánskych mníchov a dobrodincov rehole. Krypta je prístupná verejnosti počas sviatku Všetkých svätých. Súčasťou kostola je refektár, ktorý bol v minulosti jedálňou františkánskych mníchov.

Mnísi jedávali na drevených laviciach a počas jedla počúvali čítanie zo Svätého písma, ktoré prednášal z ambony jeden z mníchov. Pôvodná ambona z refektára s výjavom zo života svätého Františka sa momentálne nachádza v kostole a kážu z nej kňazi počas svätej omše.

V roku 1770 bol drevený chrus kostola prestavaný na kamenný a bol na ňom osadený nový organ. Ten bol prestavaný v roku 1942, kedy bol aj slávnostne posvätený biskupom Karolom Kmeťkom. V tomto a nasledujúcom roku je plánovaná rozsiahla prestavba organa, na ktorú môžu dobrodinci prispieť adopciou organovej písňaly na www.organpodhradom.sk.

Kostol sv. Petra a Pavla sa nachádza na Samovej ulici 2 v Nitre na hradnom kopci a spravuje ho farnosť Nitra Horné mesto na čele s farským administrátorom Antonom Ďatelinkom. Farnosť žije krásnym duchovným životom. Počas týždňa sa uskutoční sedemnást sv. omší. Každý mesiac dvadsiateho druhého sa koná pobožnosť ku sv. Charbelovi, na ktorej sa zúčastňujú pútnici z celého Slovenska. Farnosť organizuje množstvo duchovno-spoločenských podujatí, medzi najobľúbenejšie patria Jasličková pobožnosť, púte do zahraničia, ľaliová slávnosť na sviatok sv. Antona, koncerty chrámovej duchovnej hudby a mnohé ďalšie.

Obrazová príloha

Obr. 1 Kostol sv. Petra a Pavla s kláštorom

Obr. 2 Hlavný oltár

Obr. 3 Oltár sv. Jozefa

Obr. 4 Oltár Panny Márie

Obr. 5 Oltár Svätého Kríža s Ukrižovaným

Obr. 6 Maľba na strope kostola

7

9

11

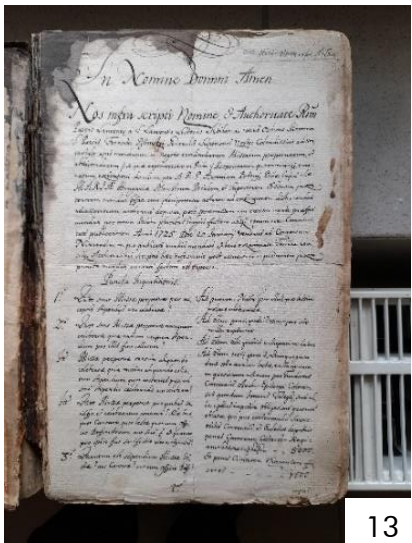
12

8

10

13

Obr. 7 Kamenný reliéf

Obr. 8 Organ v kostole

Obr. 9 Refektár v súčasnosti

Obr. 10 Refektár v minulosti

Obr. 11 Fotografia z Jasličkovej pobožnosti 2023

Obr. 12 Socha sv. Antona

Obr. 13 Fotografia z kroniky Františkánskej rehole

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

TARÁBEK, Ján. *NITRA Mesto včerajších i dnešných stretnutí*. Nitra: Fotar, 2014.

KERESTEŠ, Peter. *Najstaršia kniha Mesta Nitry*. Nitra, 2018.

KRČMÁR, Alojz. *Nitra na starých pohľadniciach*. Bratislava: Dajama, 2006.

MARSINA, Richard. *Nitra v slovenských dejinách*. Matica slovenská, 2002.

Kronika rehole Františkánov – Farnosť Nitra Horné mesto.
Farnosť Nitra Horné mesto.

Dostupné na: <https://nitra.hm.nrb.sk/o-farnosti/>, 18. 6. 2024

Dostupné na: <https://organpodhradom.sk/>, 18. 6. 2024

Turistické informačné centrum Nitra

Dostupné na: <https://www.nitra.eu/8957/klaster-frantiskanov-a-kostol-sv-petra-a-pavla>, 18. 6. 2024

Dostupné na: <https://www.dokostola.sk/kostol/kostol-sv-petra-a-pavla-frantiskani>, 18. 6. 2024

Kostolíky Nitra

Alžbeta Zahradníková

Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Za tému svojej práce som si zvolila sakrálnu architektúru v nitrianskom regióne. Narodila som sa v Nitre a od útleho detstva ma rodičia vodili do rôznych kostolov a katedrál nielen na Slovensku, ale aj v celej Európe. Hoci dôvod našich návštev bol zozáčiatku skôr duchovný, postupne som začala vnímať veľkoleposť stavieb určených Bohu. Neskôr ma zaujali aj menšie sakrálné stavby hoci nie tak honosne vyzdobené, zato veľmi hodnotné. Krása má totižto veľa podôb.

Rada by som vám priblížila aspoň v krátkosti niekoľko takýchto skvostov v Nitre, o ktorých mnohí ľudia ani nevedia, napriek tomu, že každodenne okolo nich prechádzajú. Predstavím vám Kostol svätého Martina na Chrenovej, Kostolík svätého Štefana na Párovciach, a Veľkomoravský kostol na Martinskom vrchu.

Predrománsky veľkomoravský kostol na Martinskom vrchu

Jeden z najväčších historických skvostov mesta, ktorý ležal dlhé roky v zabudnutí – veľkomoravský kostol nachádzajúci sa v priestoroch kasární pod Zoborom, bol sprístupnený archeológmi symbolicky počas posledného dňa osláv 1150. výročia príchodu Cyrila a Metoda. Datovanie kostola je stále vecou skúmania a dohád. Teoreticky by sa nálezisko dalo zaradiť do prvej polovice 9. storočia, a mohlo by ísť o prvý známy chrám západných a východných Slovanov. Samotný kostolík bol vyše 20 m dlhý a 7 m široký. Mal štvorcovú apsidu asi aj vežu /ako naznačovali veľké kvádre v rohoch stavby/, klenby, ktoré sa opierali o vyše 1,5 m hrubé múry.

Bol maľovaný a zdobený freskami, budovaný dôkladne a nákladne, ale jedno mu chýbalo – Pribinovo meno. To sa v troskách nezachovalo. Na otázku, či bol Pribinov kostol postavený ešte pred misiou solúnskych bratov dávajú odborníci zatiaľ opatrné odpovede.

Takzvaný Pribinov kostol bol podľa historických prameňov postavený medzi rokmi 828 až 830 a dal ho vybudovať Pribina pre svoju bavorskú manželku. Vysvätil ho soľnohradský /salzburský/ arcibiskup Adalram.

Prvé vykopávky sa v lokalite robili v 60. rokoch 20. storočia. Zvyšky kostolíka však zostali pred zrakom verejnosti ukryté.

V roku 2013 boli ich základy opätovne odkryté a v roku 2015 vznikla pamiatková prezentácia pôdorysu predrománskej stavby z voľne uložených kameňov (obr.1). V rámci Archeologického ústavu SAV bola vytvorená maketa hypotetickej podoby kostolíka i jej digitálna podoba. Vysoké štíty lode a svätyne však nezodpovedajú predrománskemu obdobiu, ale skôr ranej gotike (obr. 2, obr. 3).

Na rovnakom mieste našli aj zvyšky mladšieho románskeho kostola. Každopádne stojí za námahu prísť k tomuto nálezisku a ponoriť sa do tajov histórie a archeológie na tomto unikátnom mieste. A nechajme sa prekvapiť samotnými archeológmi.

Kostolík svätého Štefana

Kostol svätého Štefana Kráľa stojí na mieste niekdajšej dediny Párovce. Párovce boli v stredoveku bohatým kupeckým predmestím Nitry, rozkladali sa po oboch stranách starodávnej bratislavskej cesty. Párovský kostolík bol postavený pravdepodobne pre obchodníkov, ktorí do Nitry prichádzali. Kostol bol postavený z kameňa už v 10. storočí, do obdobia doznievania veľkomoravskej architektúry. Z pôvodnej stavby sa zachovali len základy. Nový kostol sa začal budovať v 12. storočí, pričom sa snažili zachovať pôvodný pôdorys. Kostol mal podobu jednolodovej stavby s polkruhovou apsidou, na západnej strane lode sa nachádzala empora a nad ňou bola vybudovaná vstavaná vežička.

Po viacerých útokoch bol kostol takmer zničený. V roku 1271 pri vpáde českého kráľa Přemysla Otakara II. bol kostolík vypálený. Poškodený bol zrejme aj počas útokov Matúša Čáka Trenčianskeho v druhom desaťročí 14. storočia. Kostolík poškodili aj v 15. storočí husitské oddiely a neskôr aj turecké vojská. Tie ho v roku 1703 takmer úplne zničili. Obnova prišla v 18. storočí, keď sa dostavali obvodové múry lode aj apsidy. Kamennú emporu v interiéri nahradila drevená tribúna a namiesto stredovekej sakristie bola postavená nová, ktorá má obdĺžnikový pôdorys. Celková obnova kostola začala prebiehať v 60. rokoch, keď prišlo k narušeniu statiky veže a časti muriva. Počas výskumu v priestore kostola sa podarilo odhaliť nielen pohrebisko, ktoré sa datuje do 10. – 11. storočia a novoveký cintorín, ale zistili aj skutočnosť, že kostol nebol zasvätený sv. Štefanovi, ale niekomu inému. Za svätého bol vyhlásený sv. Štefan až v roku 1083. Zo zachovaných listín z roku 1301 sa dozvedáme, že sa nazýval Kostol sv. Ondreja (obr. 4).

Kostolík patrí Rímskokatolíckej cirkvi, v roku 1992 ho na 99 rokov získala do prenájmu Gréckokatolícka cirkev. V posledných rokoch bol vymaľovaný, dostal nové okná a uskutočnila sa oprava strechy. V súčasnosti ho navštevujú gréckokatolícki veriaci a koná sa tu aj gréckokatolícka liturgia.

Kostol svätého Martina na Chrenovej

Pôvodný kostol pochádza z 9. – 11. storočia. Stál na vrchu Martinko. Slúžil ako farský chrám pre obyvateľov obcí Malého a Veľkého Tormoša.

Bol to románsky kostolík s obdĺžnikovou loďou a polkruhovou apsidou. Postavili ho z veľkých kamenných balvanov. Pôvodne malo ísť o sídelný kostol veľkofary s dcérskymi farnosťami v Topolčanoch, Krušovciach a Šišove.

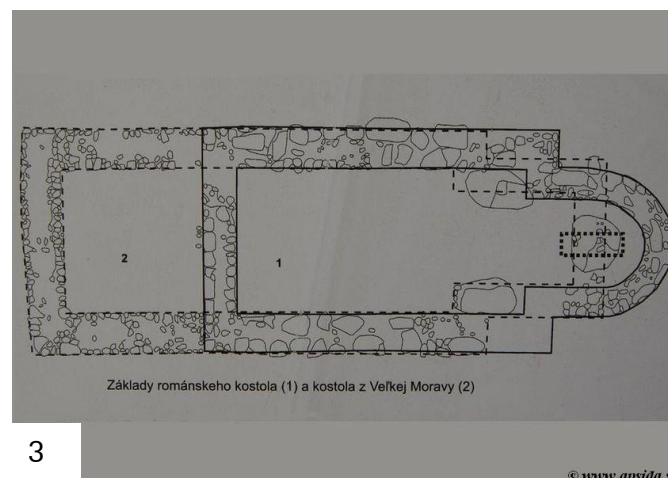
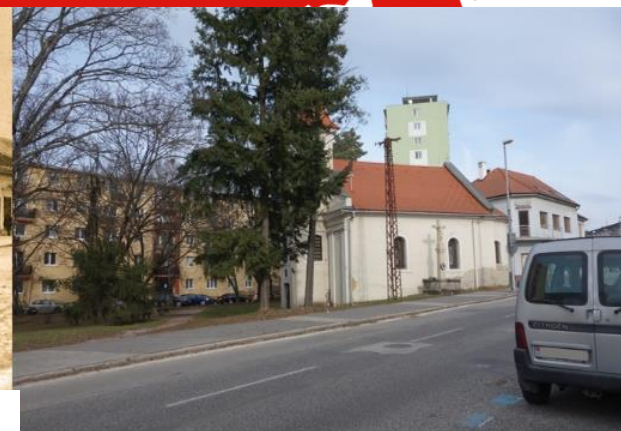
V neskorších storočia bola stavba rozšírená západným smerom, čím sa výrazne zväčšila kapacita lode. Z južnej strany taktiež pribudla obdĺžniková prístavba, zrejme sakristia.

V 17. storočí v ňom Nitrania ukryli relikvie sv. Svorada a sv. Benedikta z Turkami vyplieneného Nitrianskeho hradu. V roku 1911 ho dal zbúrať nitriansky biskup Viliam Baťán kvôli slabému hospodárnemu zabezpečeniu kostola, čo neumožnilo jeho opravu, a tak postupne chátral. Nový kostol bol vystavaný počas vojny v rokoch 1942 – 1943, bol iba požehnaný nitrianskym biskupom Mons. Karolom Kmeťkom 14. novembra 1943. Súčasťou kostola bol komplex kultúrneho domu. Dňa 31. januára 1992 bola sála kultúrneho domu prepojená so sakrálnym priestorom. Kapacita kostola sa tak zväčšila na dvojnásobok. Farským sa kostol stal až v roku 1998, po zriadení farnosti Nitra – Chrenová. Dovtedy bol filiálkou farnosti Nitra – Horné mesto. V nedeľu 10. novembra 2013 bol chrám slávnostne posvätený nitrianskym biskupom Mons. Viliamom Judákom (obr. 5, obr. 6).

Dňa 12. novembra 2017 boli do života uvedené a požehnané symboly farnosti: erb, zástava a pečať.

Pri 20. výročí založenia farnosti (1. 7. 2018) boli generálnym vikárom Mons. Petrom Brodekom do oltára slávnostne uložené relikvie sv. Martina, Františka a Dominika. Zaujímavosťou kostola je ústredná maľba na strope kostola, ktorá je od akademického maliara Edmunda Massanyiho a zobrazuje charitatívny skutok sv. Martina z Tours, ktorý venuje časť svojho vojenského pláštá žobrákovi. Za postavou sv. Martina je znázornený pôvodný kostol, ktorý stál na Martinskom vrchu.

Obrazová príloha

Obr. 1 Pôdorys predrománskeho kostolíka na Martinskom vrchu

Obr. 2 Hypotetická maketa veľkomoravského kostolíka

Obr. 3 Základy románskeho a kostola z Veľkej Moravy

Obr. 4 Kostol sv. Štefana Kráľa

Obr. 5 Kostol sv. Martina – Chrenová

Obr. 6 Kostol sv. Martina – Chrenová

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

CHROPOVSKÝ, B. Príspevok k problematike cirkevnej architektúry a počiatkom kresťanstva na Slovensku. In *Monumentorum tutela* č. 8, str. 173 – 208.

RUTTKAY, M. Možnosti prezentácie archeologických pamiatok v Nitre a okolí. In *Dávne dejiny Nitry a okolia vo svetle najnovších archeologických nálezov*. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti Dňa Nitranov 2. júla 2005. Archeologický ústav SAV Nitra a Ponitrianske múzeum v Nitre, Nitra 2005.

RUTTKAY, M. Možnosti prezentácie zaniknutých kostolov v Nitre na Martinskom vrchu. In *Ranostredoveká sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja*. Zborník z rovnomeného seminára. KPÚ v Nitre, 2011, str. 59 – 68.

VANČO, M. Počiatky kresťanskej architektúry. Veľkomoravská sakrálna architektúra na Slovensku. Kol. *Problémy dejín výtvarného umenia Slovenska*. Veda, Bratislava 2002.

Dostupné na:

<https://grkatnr.sk/historia-chramu/>, 18. 6. 2024

Pútnické miesto Jána Esterházyho

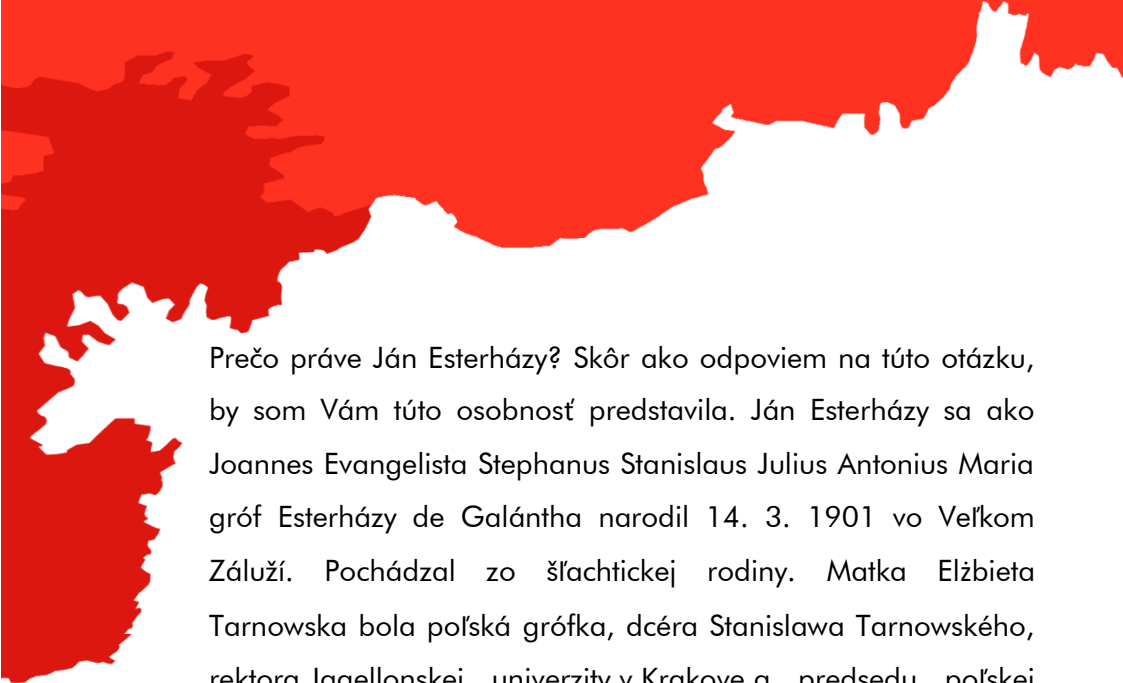
Tamara Hamarová

Základná škola Topoľová Nitra

Vo svojom príspevku by som vám chcela predstaviť pútnický areál, ktorý sa nachádza v obci, v ktorej žijem, v Dolných Obdokovciach. Je pomerne málo známy medzi Slovákami, no veľmi navštevovaný Maďarmi, či už zo Slovenska, Maďarska, ale i Poliakmi a inými cudzincami. Pri vytvorení príspevku mi pomohli jednak internetové zdroje, ako i rozhovor s Dr. Ottom Csámpaiom, ktorý je predsedom Združenia za rodnú zem Jánosa Esterházyho a zároveň riaditeľom múzea Jána Esterházyho.

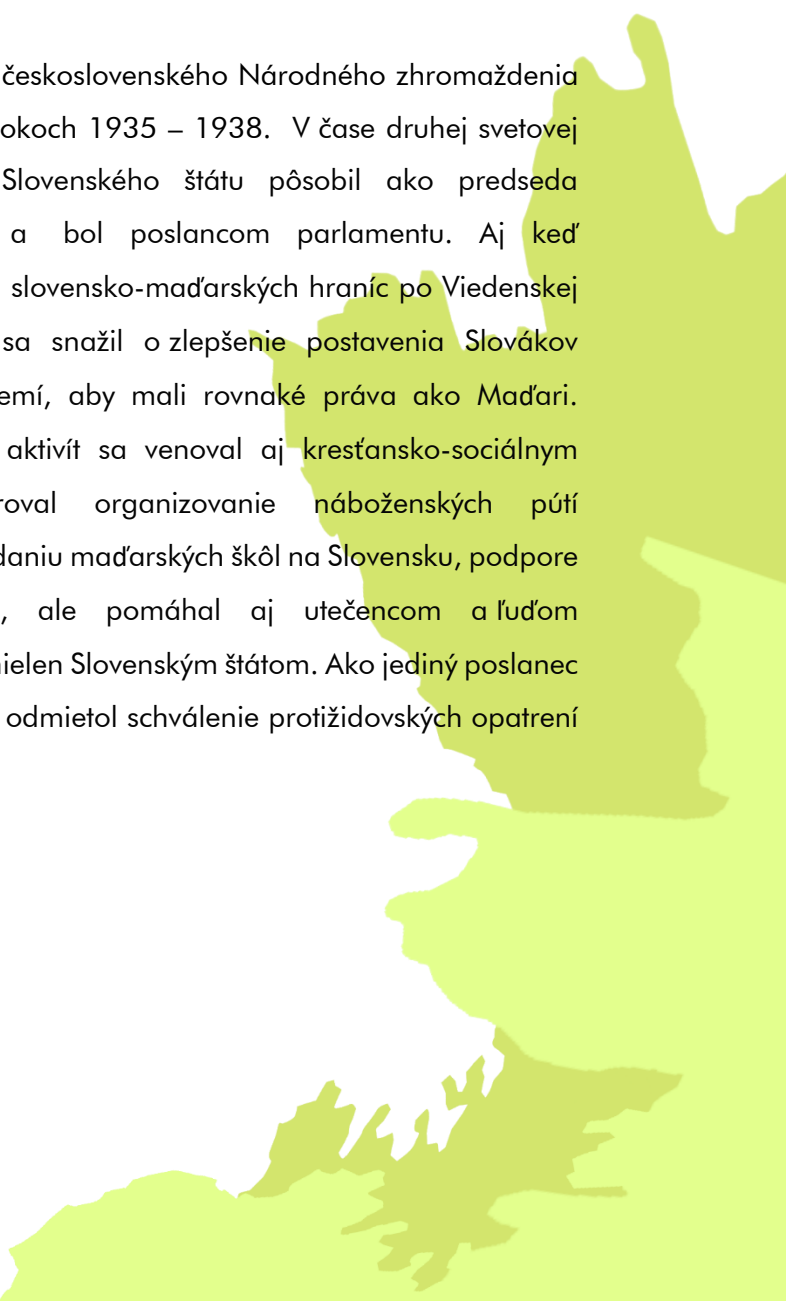
Ľudí od minulosti viedla ich životom viera a putovali na výnimočné miesta spojené s nejakým zázrakom. Navštevujú ich veriaci s cieľom pripomenúť si svätcov, prehĺbiť svoju vieru, ale aj iní, ktorí sa na takomto mieste môžu venovať vlastnému rozjímaniu. Na Slovensku je viac ako 55 pútnických miest. Najstarším pútnickým miestom na Slovensku je Marianka, ktorá je zasvätená Panne Márii a ako pútnické miesto funguje od 14. storočia dodnes. Najmladším pútnickým miestom na Slovensku je hora Butkov.

Tento areál je zaujímavý tým, že sa nachádza v areáli lomu a za jeho vznikom stoja Považské cementárne Ladce a návšteva františkánskeho minoritu pátra Eliasa Vellu z Malty u riaditeľa cementárni v roku 2012. Tento pútnický areál Skalné sanktuárium Božieho milosrdenstva sa buduje od roku 2013. Pútnické miesta máme aj v okrese Nitra, z nich najznámejšími sú v meste Nitra Nitriansky hrad, Kalvária, Zobor, Janíkovce, Párovské Háje, ďalej Nová Ves nad Žitavou, Lehota, Vráble. Jedno z menej známych pútnických miest v nitrianskom okrese je pútnické miesto Jána (maďarsky Jánosa) Esterházyho. Pútnické miesto Jána Esterházyho sa nachádza na Paulisz ranči v obci Dolné Obdokovce. A aj keď sa nachádza na súkromnom pozemku, jeho brány sú vždy otvorené pre každého, kto ho chce navštíviť.

Prečo práve Ján Esterházy? Skôr ako odpoviem na túto otázku, by som Vám túto osobnosť predstavila. Ján Esterházy sa ako Joannes Evangelista Stephanus Stanislaus Julius Antonius Maria gróf Esterházy de Galántha narodil 14. 3. 1901 vo Veľkom Záluží. Pochádzal zo šľachtickej rodiny. Matka Elzbieta Tarnowska bola poľská grófka, dcéra Stanislawa Tarnowského, rektora Jagellonskej univerzity v Krakove a predsedu poľskej akadémie vied. Otec gróf Mihály Antal Esterházy patril do galantskej vetvy rodu Esterházyovcov.

Ján študoval na gymnáziu a obchodnej akadémii v Budapešti, neskôr začal hospodáriť na rodinnom veľkostatku vo Veľkom Záluží a aktívne sa zapájal do politiky Maďarov na Slovensku, resp. vtedajšom Československu. V roku 1924 sa oženil s grófkou Líviou Serényiovou, s ktorou mali 2 deti – syna Jána (János) a dcéru Alice, ktorá v čase písania tohto príspevku ešte žila. Keďže jeho manželka Lívia mala kontakty s rodinou Miklósa Horthyho, najvyššieho predstaviteľa Maďarska v rokoch 1920 – 1944, mal tak aj Ján Esterházy kontakty do vysokej politiky v Maďarsku. Esterházy ako politik pôsobil vo viacerých maďarských politických stranách vtedajšieho Československa.

Bol tiež poslancom československého Národného zhromaždenia za mesto Košice v rokoch 1935 – 1938. V čase druhej svetovej vojny a existencii Slovenského štátu pôsobil ako predseda Maďarskej strany a bol poslancom parlamentu. Aj keď presadzoval úpravu slovensko-maďarských hraníc po Viedenskej arbitráži, zároveň sa snažil o zlepšenie postavenia Slovákov na maďarskom území, aby mali rovnaké práva ako Maďari. Okrem politických aktivít sa venoval aj kresťansko-sociálnym aktivitám, podporoval organizovanie náboženských púťí do Marianky, zakladaniu maďarských škôl na Slovensku, podpore chudobných rodín, ale pomáhal aj utečencom a ľuďom prenasledovaných nielen Slovenským štátom. Ako jediný poslanec slovenského snemu odmietol schválenie protižidovských opatrení na Slovensku.

Iste, jeho kontakty s Nemeckom a Maďarskom sú vnímané na Slovensku rozporuplne, jedno sa mu nemôže uprieť, že hoci žil na Slovensku, postavenie maďarskej menšiny na Slovensku a kresťanské aktivity boli pre neho veľmi dôležité. Ako politik Slovenského štátu sa po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945 dostal do sovietskeho zajatia, kde bol odsúdený na 10 rokov nútených prác v gulagoch. V roku 1949 bol vydaný zo Sovietskeho zväzu opäť do Československa, kde ho v roku 1947 odsúdili na trest smrti. Tento trest bol neskôr zmenený na doživotný trest a v roku 1955 na 25 ročný trest. Ako väzeň zažil kruté podmienky v rôznych väzeniach, či už v maďarskej Budapešti (ešte v čase 2. svetovej vojny), v sovietskej Lubľanke v Moskve, v sibírskom gulagu v Kňazgoposte, v ukrajinskom Ľvove a v Užhorode či československých väzeniach v Leopoldove, Boroch a Mírove, kde 8. 3. 1957 zomrel. V bývalom Sovietskom zväze, dnešnom Rusku bol v roku 1993 rehabilitovaný.

Za pomoc Poliakom v čase 2. svetovej vojny bol ocenený poľským prezidentom Lechom Kaczynskim vyznamenaním Rád Polonia Restitute v roku 2009. Prianím Esterházyho bolo, aby bol pochovaný na Slovensku, v rodnej zemi. Keďže miesto jeho pochovania bolo dlho neznáme, začalo sa s jeho hľadaním až po roku 1993. Zaslúžil sa o to hlavne dolnoobdokovský nadšenec histórie Boltizsár Paulisz a maďarský historik Imre Molnár, ktorým pomohol vtedajší minister zahraničných vecí Českej republiky Karel Schwarzenberg. Telesné pozostatky Esterházyho sa našli v masovom hrobe na pražskom cintoríne v Motole. So súhlasom rodiny, dcéry Alice Esterházy-Malfatti, bola urna Esterházyho pozostatkov uložená do kaplnky Povýšenia svätého kríža v Dolných Obdokovciach.

Táto kaplnka vznikla na súkromnom majetku Boltizsára Paulisza a stala sa súčasťou pútnického areálu.

Výzdoba kaplnky je pomerne jednoduchá, dotvorená dielami akademického maliara Zsolta Lencsésa, oltár vytvoril Arpád Rostás, tesárske práce previedol Štefan Paulisz. Pod kaplnkou sa nachádza skalná hrobka tvorená kalcitovými kryštálmi z Pohraníc. Do tejto hrobky bol v roku 2018 pochovaný aj Boltizsár Paulisz. Súčasťou areálu je zvonica so zvonom, ktorú v roku 2018 posvätil pápež František vo Vatikáne.

Rezbárska kalvária predstavuje väzenské mílniky Jána Esterházyho, ktorá sa volá aj Krížová cesta vernosti a poukazuje na kresťanské hodnoty Esterházyho života. V dolnej časti areálu nájdeme amfiteáter, ktorého zadná časť slúži zároveň aj ako Múr martýrov. Na ňom sú dnes zobrazení kresťania, svätí a blahoslavení z Poľska - Maximilián Kolbe, Jerzy Popieluszko, pápež Ján Pavol II., z Maďarska - Sára Salkaházi, Áron Márton, József Mindszenty, zo Slovenska Zdenka Schelingová, Vasil Hopko a z Čiech Metod Dominik Trčka a nájdeme tu i portréty

Jána Esterházyho. Pred touto stenou stojí pamätník - drevený stĺp zakončený turulom, maďarským bájnym vtákom. Na stĺpe sa nachádzajú očíslované klince, podľa slov Otta Csámpaiho, riaditeľa Múzea Jána Esterházyho, ako pripomienka na silný charitatívny rozmer rodiny Esterházyovcov ešte v čase prvej svetovej vojny. Matka Jána Esterházyho, ako predsedníčka Červeného kríža v Nitre, organizovala finančné zbierky pre vojnové siroty a vdovy a každý kto prispel kúpou železného alebo medeného klinca tento mohol pribiť do dreveného podstavca sochy, ktorá stála pri dnešnom Ponitrianskom múzeu. V roku 2015 bola v areáli odhalená drevená kópia tohto pamätníka, sto rokov po odhalení pôvodnej sochy v Nitre. O osudoch pôvodnej sochy nemáme informácie, môžeme len odhadovať, že bola asi v čase po skončení vojny zničená.

Významným miestom pútnického areálu je aj Múzeum Jána Esterházyho, ktoré obsahuje predmety, ktoré múzeu darovala Alice Esterházy-Malfatti. Sú to náboženské predmety z kaplnky Esterházyovského kaštieľa vo Veľkom Záluží, kde Esterházy prežil svoju mladosť, osobné veci, ktoré mal Esterházy vo väzení, zachovaná rodinná i úradná dokumentácia, ako i umelecké predmety zobrazujúce posledné roky Esterházyho života. V celom areáli jednotlivé prvky dopĺňajú tabuľky s krátkym popisom v 4 jazykoch – slovenskom, maďarskom, poľskom a anglickom. Aj keď osobnosť Jána Esterházyho ako politika je na Slovensku vnímaná značne odlišne, mojim cieľom nebolo niekoho zveličovať, či znevažovať, ale poukázať na osobnosť Jána Esterházyho ako veriaceho človeka, ktorého životné osudy mali svoje vrcholy, i pády.

Človeka, ktorý bol ťažko skúšaný a v ťažkých podmienkach sa skončila jeho životná púť. Pútnický areál venovaný jeho osobe zároveň spája minulosť a odkaz ľuďom, ktorí pre vieru trpeli. Slovensko – maďarské vzťahy nie sú vždy jednoduché, ale záleží podľa mňa na ľuďoch ako k nim pristupujú. Ľudskosť by mala byť tým hlavným kritériom a minulosť by sme si mali pripomínať, aby sme sa z nej poučili.

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

János Esterházy. Boží služobník. Leták

KROGMANN, A. a kol. Religiózný cestovný ruch v Nitrianskej diecéze.

Nitra: UKF, 2020.

Naším znamením je kríž. Pútnické centrum Jána Esterházyho. Dolné

Obdokovce: 2020.

PALÁRIK, M. a kol. Nitra a okolie v rokoch 1939-1945. Dejiny Nitry a okolia v školskej

praxi. Nitra: UKF, 2020.

Dostupná na internete:

<https://esterhazyjanos.eu/>, 25. 6. 2024.

Dostupná na internete:

<https://www.dolneobdokovce.sk/institucie-organizacie/zdruzenie-za-rodnuzem-janosa-esterhazyho/>, 25. 6. 2024.

Pútnické miesta na Slovensku – ich príbehy a tajomstvá.

Dostupná na internete:

<https://slovander.sk/tajomno/putnicke-miesta-na-slovensku-ich-pribehy-a-tajomstva/>, 25. 6. 2024.

Rozhovor s Dr. Ottom Csámpaiom, predsedom Združenia za rodnú zem Jánosa Esterházyho

Esterházy János Szülőföldjéért Egyesület. Jún 2024.

Pátrame po Cyrilovi a Metodovi

Matúš Furda

Základná škola Topoľová Nitra

Vo svojom príspevku by som chcel predstaviť vybrané miesta, ktorými si pripomíname odkaz patrónov Európy a Slovenska, solúnskych bratov sv. Konštantína/Cyrila a Metoda v meste Nitra. Kto boli Cyril a Metod? Odpoveď na túto otázku nájdeme v mnohých učebniciach, knihách, encyklopédiách či filmoch, a tak by som sa chcel zamerať len na tie najvýznamnejšie udalosti z ich života. Konštantín / Cyril a Metod boli bratia, ktorí pochádzali z gréckeho Solúna. Starším bol Metod. Narodili sa do vzdelanej kresťanskej rodiny, a tak je prirodzené, že kresťanský spôsob život bol pre nich veľmi dôležitý. Metod sa venoval cirkevnému životu ako mních a neskôr predstavený kláštora v Bitýnii, dnešnom Turecku.

Jeho mladší brat Konštantín bol najprv bibliotekárom chrámu sv. Sofie v Aténach a neskôr sa uchýlil do kláštora na Olympe. Ako učiteľ pôsobil na krymskom Chersone a tu objavil ostatky svätého Klimenta. Metod bol požiadaný byzantským cisárom Michalom III., aby sa stal šíriteľom kresťanstva na Veľkej Morave, o čo ho požiadalo veľkomoravské knieža Rastislav. Metod do svojej misie zobral aj brata Konštantína a v roku 863 prichádzajú na Veľkú Moravu. Ich činnosť mala obrovský kultúrny, náboženský, ale aj spoločenský význam. Veď tu zakladali školy, šírili kresťanstvo, vychovávali nových kňazov, podporovali vzdelanosť. Konštantín vytvoril pre Slovanov staroslovienske písmo hlaholiku, v ňom napísal predslov k Svätému písmu – Proglas.

Obrady viedli v staroslovienskom jazyku, ktorému Slovania rozumeli a pápež ho uznal spolu s latinčinou, gréčtinou a hebrejčinou za bohoslužobný jazyk. Metod sa stal prvým slovanským veľkomoravským biskupom a hoci mal spory so Svätoplukom, ale aj franským kňazom Wichingom, svojich učeníkov neopustil. Konštantín vstúpil do kláštora v Ríme, prijal bohoslužobné meno Cyril a tu aj zomrel. Miesto posledného odpočinku Metoda nepoznáme. Tieto informácie sú pre mnohých známe, ale nedalo mi, aby som ich aspoň v skratke nespomenul, keďže v čase existencie Veľkej Moravy bola Nitra druhým najvýznamnejším strediskom, a tak sa tu Konštantín s Metodom určite nachádzali. K týmto velikánom slovanskej a európskej kultúry sa viaže niekoľko miest priamo v meste Nitra, ktoré si ich pripomínajú. Sú to jednak názvy škôl, ulíc, námestí, kostolov, sú zobrazení na oltárnych obrazoch, v podobe súsoší či pamätníkov, alebo ich pripomínajú rôzne kultúrne podujatia, konferencie, výstavy a iné. Ja som si z množstva pamiatok vybral tie, okolo ktorých chodí mnoho ľudí a možno si ich ani nevšímajú.

V centre Nitry nájdeme Cyrilo-metodské námestie. Mnohí tento priestor poznajú ako „miesto pri piaristoch“. Námestie tvorí skupina kópií 12 sôch apoštolov, kríža, sochy Krista a súsošia tzv. Malej Kalvárie. Sochy zhotovil Anton Brandl v rokoch 1870 – 1873. Rovnako sem patrí aj kláštorňý komplex piaristov i kostol sv. Ladislava, ktorý je najväčšou barokovou stavbou v Nitre. Dnešná podoba námestia je výsledkom obnovy námestia na konci 20. storočia. Mňa zaujalo na námestí aj to, že hoci sa volá Cyrilo-metodské, sochu Cyrila alebo Metoda tu veru nenájdeme. V časti Nitry Zobor nájdeme ulicu pomenovanú po Metodovi. Má severojužný smer a je dlhá asi 750 metrov. Cyrilovu/Konštantínovu ulicu v Nitre zatiaľ nemáme. Ako šíritelia vzdelanosti sú solúnski bratia v Nitre zachovaní aj v názvoch škôl. Na Farskej ulici sa nachádza Spojená katolícka škola, ktorej súčasťou sú materská škola, základná škola a Gymnázium sv. Cyrila a Metoda. Gymnázium zriadil na žiadosť rodičov 27. mája 1991 nitriansky diecézny biskup Ján Chryzostom Korec.

Pôvodne sídlilo na Priemyselnej ulici v Krškanoch, od roku 1995 sídli v súčasných priestoroch na Farskej ulici. Asi najznámejšou školou v Nitre spojenou so slovanskými vierozvestcami je Univerzita Konštantína Filozofa. Pôvodne sa táto vysoká škola volala Pedagogický inštitút a vznikla v roku 1959, neskôr bola premenovaná na Vysokú školu pedagogickú a od roku 1997 je to Univerzita Konštantína Filozofa, ktorá má dnes 5 fakúlt. Pred hlavnou budovou univerzity na Triede Andreja Hlinku stojí od roku 2013 bronzová socha Konštantína Filozofa, ktorej autorom je Juraj Brišák. Študenti, ktorí končia štúdium na tejto univerzite, sa pravidelne pred ňou fotia a odnášajú si tak Konštantínov obraz do svojich domovov. Súčasťou univerzity je aj Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda, ktorý skúma ich dedičstvo a odkaz do dnešných dní. Tento ústav pravidelne organizuje vedecké a odborné podujatia a vydáva publikácie, ktoré zachytávajú odkaz Cyrila a Metoda. K ďalším pamiatkam patria sakrálné pamiatky a stavby. V časti Čermáň sa nachádza cintorín sv. Cyrila a Metoda.

V časti Mlynárce je Kostol sv. Cyrila a Metoda. Tento trojlodňový kostol bol stavaný v rokoch 1946 – 1947 zásluhou miestneho kňaza Michala Bolečku. Na priečelí kostola nájdeme reliéf solúnskych bratov pri rozhovore nad Proglasom od Vojtecha Ihriského. Vo vnútri kostola nájdeme vitráže v oknách s motívom solúnskych bratov. Nad oltárom je obraz Edmunda Massányiho, ktorý zobrazuje kázeň sv. Cyrila a Metoda. Práve tento nitriansky rodák je autorom fresky v Kostole sv. Ladislava, ktorý zobrazuje krst Slovanov na Veľkej Morave. Táto monumentálna freska vznikla v roku 1940 a reštaurovaná bola v rokoch 2011 – 2012. Svojou veľkoleposťou očaruje každého, kto tento piaristický kostol navštívi. Najvzácnejšia sakrálna pamiatka podľa mňa sa nachádza na Nitrianskom hrade v bazilike sv. Emeráma. Je ňou relikvia sv. Cyrila, ktorú tvorí časť kosti v zdobenom relikviári v podobe chrámu s vežičkami. Relikvia sv. Cyrila sa do Nitry dostala v roku 1926 zásluhou nitrianskeho biskupa Karola Kmeťka. Veľa pútnikov túto relikviu vyhľadáva hlavne počas púťi a Cyrilometodských slávností, ktoré sa pravidelne začiatkom júla konajú v Nitre.

Navštevovanými sú aj miesta, kde nájdeme pamätníky zobrazujúce európskych patrónov. V blízkosti hradieb Nitrianskeho hradu nájdeme od roku 1990 súsošie sv. Cyrila a Metoda, ktoré vytvorila Ľudmila Cvenegrošová. Rodičia mi hovorili, že pred niekoľkými rokmi bola podobná obrovská socha Cyrila a Metoda z piesku aj na Svätoplukovom námestí. Ja si to nepamätám, ale zistil som, že to bolo v roku 2011. Pri hradbách nájdeme aj pamätník Proglas, oficiálne Pamätník milénia, ktorý vytvoril Marián Žilík v roku 2000. Mnohí návštevníci netušia, že táto „placka“, ako ľudovo tomuto žulovému pamätníku hovoria, predstavuje Proglas – predslov k svätému písmu v hlaholike. Sochu Konštantína pred budovou univerzity sme už spomínali. Podľa mňa najviac navštevovanou, no zároveň najmenej známou pamiatkou je reliéf solúnskych bratov, ktorý sa nachádza na nábreží Nitry, neďaleko nákupného centra Promenáda. Zaujímavý sklenený hranol z jednej strany ukazuje oboch bratov ako svätcov a z druhej strany je znázornená mapa Cyrilometodskej kultúrnej cesty, jednej zo 48 kultúrnych ciest v Európe, ktorú môžu pútnici prejsť.

Mnoho pútnikov prichádza do Nitry aj na Cyrilometodské slávnosti, ktoré sa konajú začiatkom júla. Ich súčasťou sú kultúrno-spoločenské vystúpenia, náboženské obrady, výstavy a konferencie spomínajúce kultúrny odkaz veľikánov európskej kultúry, ktorými Konštantín a Metod nepochybne sú.

Odkaz sv. Cyrila a Metoda je samozrejme v Nitre bohatší, ja som sa rozhodol vybrať len niektoré miesta. Mnoho z nich navštevujú aj moji rovesníci, no okrem hodín dejepisu, si len málokedy uvedomujú, ako sa minulosť a súčasť v Nitre prepájajú. Verím, že týmto príspevkom prispem k rozšíreniu informácií o pôsobení solúnskych bratov nielen u nich, ale aj u všetkých, ktorí si ho prečítajú.

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

Cyrilo-metodská cesta. *Kultúrna cesta Rady Európy*. Informačný leták.

Európska kultúrna cesta svätých Cyrila a Metod v Nitrianskom regióne. Informačný leták.

HETÉNYI, M. - IVANIČ, P. *Cyrilo-Methodské dedičstvo a Nitra*. UKF v Nitre, 2012.

Kol. *Významné osobnosti Nitry*. Mesto Nitra, Mestský úrad Nitra, 1998.

Pamiatky.

Dostupné na internete: <https://www.nitra.eu/8553/pamiatky>, 25. 6. 2024.

Kultúrne cesty.

Dostupné na internete: <https://www.kulturnecesty.sk/cyrilo-metodska-cesta/>, 25. 6. 2024.

Reštaurovanie fresky Cyril a Metod krsť slovenský ľud.

Informačný leták.

Dostupné na internete:

https://www.piaristi.sk/wpcontent/uploads/2013/02/Plagat_Masanyi.pdf, 25. 6. 2024.

Dostupné na internete: Sv. Cyril na Nitrianskom hrade – nové fakty o relikvii uchovávanéj v Nitre - Biskupstvo Nitra (biskupstvo-nitra.sk), 25. 6. 2024.

Cesty premeny sna na skutočnosť

Životná cesta sr. Veroniky Therésie Ráckovej

Marek Kádár

Gymnázium Šurany

Cieľom môjho príspevku je zviditeľnenie, prezentovanie a šírenie kresťanskej kultúry života v spracovaní životného príbehu mimoriadne vzácnej osobnosti, lekárky, misionárky, rehoľnej sestry sr. Veroniky Therésie Ráckovej.

Sestra Veronika pochádza z mojej rodnej obce Bánov, ktorá sa nachádza v požitavskom regióne v Nitrianskom kraji a zároveň je absolventkou Gymnázia v Šuranoch, ktoré práve ja navštevujem v prvom ročníku.

Sestra Veronika Therésia Rácková sa narodila 8. 1. 1958 rodičom Tomášovi a Márii v malej dedine Bánov, v okrese Nové Zámky. Bola najmladšia zo štyroch súrodencov. Najstaršia sestra Pavla bola lekárka, brat Michal chemik a brat Peter diecézny kňaz.

Svoju túžbu stať sa rehoľnou sestrou vyjadrila už ako 12 ročná. V Ústave pre zdravotne postihnuté deti v Lipovej sa prvýkrát stretla s rehoľnými sestrami.

Práve tu počula Pánovo volanie. Cirkev bola v tom čase tvrdo prenasledovaná, ale mnohí mladí túžili po duchovných hodnotách. Po ukončení základnej školy v rodnom Bánove, študovala na Gymnázium v Šuranoch, kde zmaturovala v roku 1977. V tomto čase sa stretla s misijnými sestrami SSpS a toto stretnutie sa stalo pre jej smerovanie rozhodujúcim. Po maturite sa prihlásila na štúdium všeobecného lekárstva na Univerzite Karlovej v Prahe, ktoré úspešne ukončila v roku 1983. Rok pracovala ako lekárka v Bánovciach nad Bebravou.

Čas rehoľno-misionárskej formácie strávila v Nemecku, Holandsku, Rakúsku a počas juniorátu pracovala ako lekárka v nemeckom meste Laupheim. Práve tu dňa 6. 2. 1994 zložila svoje večné sľuby. Po nežnej revolúcii bola niekoľkokrát na dovolenke na Slovensku. Pri jednej príležitosti opísala svoju cestu do rehole. Sestru Veroniku charakterizovala nesmierna odvaha a smelosť.

V Ríme, po odpojení sa od skupiny, s ktorou absolvovala zájazd Čedokom do Francúzska a Talianska, zastavila prvý taxík a taxikárovi ukázala lístok s adresou Generalátu misijných sestier SSpS. Po zotavení sa zo šoku, ktorý bol daňou za tento odvážny čin, strávila pár dní v Ríme, kde sa zúčastnila aj na generálnej audiencii u pápeža Jána Pavla II. Jej spontánna a živá povaha sa prejavila aj tu. V okamihu, keď Sv. Otec prechádzal v jej blízkosti naňho zavolala:

„Sv. Otec, zdraví Vás Slovensko!“ Pápež sa pri nej zastavil a - keďže v rámci krytia mala na hlave rehoľný závoj - sa jej spýtal z akej rehole pochádza. Odpovedala, že zatiaľ rehoľnou sestrou nie je, ale že sa ňou chce stať. Na to jej Ján Pavol II. dal na čelo krížik a povedal: „Nuž teda: „Nech Ti Pán Boh pomáha!“ Už pri emigrácii z Československa sa predpokladalo, že pokiaľ „útek v Ríme“ dobre dopadne, bude jej novým domovom Rakúsko, kde sa na rehoľné povolanie pripravovali už iné Slovenky.

Veronika ich poznala a veľmi sa na ne tešila. Bol to okrem iného aj kúsok domova, spoločná reč, mentalita a zvyky. Na generaláte však rozhodli, že bude lepšie, ak sa jej formácia začne v Nemecku. Ako ju tam však dostať? Všetky doklady, vrátane pasu zostali u vedúceho zájazdu. Kým bola bez dokladu totožnosti? Kam sa mohla bez neho vydať? Takmer neriešiteľnú situáciu pomohol sestram vyriešiť kapitán lietadla, ktorý ju vzal na palubu tajne. Ale ani tu jej „dobrodružstvo“ neskončilo. Mala letieť do Mníchova. Keď však kapitán lietadla vítal pasažierov, z ampliónu im taliansky zaželel príjemný let a: „Voliamo a Monaco“. Čo Veronika pochopila – „Letíme do Monaka“. Mníchov sa taliansky povie Monako, ale Veronika to nevedela. A tak prežila 2 hodiny strachu: je bez dokladov, v nesprávnom lietadle, letí na nesprávne miesto, kde ju nik čakať nebude, navyše iba zo základnými znalosťami nemčiny. Ako vysvetlí svoju prítomnosť, ako sa predstaví, za koho ju budú pokladať? Ako to celé skončí?

Našťastie, lietadlo pristálo tam kde malo – v Mníchove. A aj keď nemecké sestry vedeli, že Slováci sú veľmi srdeční, nechápali slzy, smiech a nekonečné objatia mladej ženy, ktorá nechcela pustiť ich ruky... Cesta premeny sna na skutočnosť sa mohla začať. Jej prvým misijným určením bola Indonézia, ktorú v tom čase postihlo veľké zemetrasenie. Iba vďaka jej lekárskej profesii sa podarilo získať vstupné víza. Ale keďže jej po 3 mesiacoch víza nepredĺžili, bola nútená rýchlo opustiť krajinu, lebo inak jej hrozilo väzenie. Dostala nové misijné určenie - Ghanu. Tu pracovala takmer 7 rokov v štátnej nemocnici. Už v tomto čase si Afriku zamilovala. Obyvatelia trpeli nedostatkom vody a v období sucha aj ona, hoci bola lekárka, dostávala prídely vody, s ktorým musela každý deň hospodáriť.

V nemocnici, v ktorej pracovala, nemali elektrinu. Pri operácii si sietila petrolejkou. Na 153 lôžok bola spočiatku sama. Po ukončení misie v Ghane predstavení rozhodli, aby si rozšírila svoje vedomosti dvojročným štúdiom v Anglicku a Írsku. Počas štúdia bola zvolená za provinciálnu predstavenú Slovenskej provincie. Túto službu prijala ochotne a s plným nasadením pracovala pre Slovenskú provinciu dve volebné obdobia. Po ukončení služby požiadala o misijné určenie späť do Afriky, ktoré aj dostala. Ako misijné určenie jej bol navrhnutý južný Sudán. Pred vycestovaním strávila jeden mesiac v tichu, v modlitbách a sebareflexii.

Spolu so sestrami sr. Isabel z ostrova Flores a sr. Mercy z Ghany boli pionierkami v mestečku Yei, blízko hraníc s Ugandou a Kongom. Tu začali budovať komunitu medzi trpiacim ľuďom južného Sudánu. Neváhali navštevovať ľudí trpiacimi fyzickými a psychickými následkami dlhoročnej vojny. Sestra Veronika dokázala s takto postihnutými ľuďmi hlboko súcitiť. Prichádzala k nim s veľkým optimizmom a vnášala im nádej na lepšiu budúcnosť.

Dňa 16. mája 2016 v noci sr. Veroniku zavolali k rodičke, ktorá mala komplikovaný pôrod. Rozhodla sa, že pre jej záchranu je nutný prevoz sanitkou do nemocnice. Sama ju tam odviezla. Cestou späť sa jej auto hodinu po polnoci stalo terčom streľby ozbrojencov.

Sestru Veroniku so strelnými poraneniami v oblasti brušnej dutiny transportovali do miestnej nemocnice. Po sérii operácií bola neskôr prevezená do nemocnice v Nairobi v Keni, kde však svoj boj o život 20. mája 2016 prehrala. Napriek tomu, že milovala svoju vlasť, svoju rodnú obec, do ktorej sa medzi svojich rodákov s láskou vracala, jej telesné pozostatky sú uložené v Južnom Sudáne v mestečku Yei. Pretože ako sama vždy s láskou a úsmevom na perách vrela: „Nemôžem opustiť ľudí v Južnom Sudáne, lebo ich milujem...“ Mala veľké vízie a plány do budúcnosti, ktoré nestihla uskutočniť. Milovala juhosudánsky ľud a svoj život naplno vložila do služby pre jeho lepšiu budúcnosť.

Záslužnú prácu a obetavý život tejto silnej osobnosti, lekárky, misionárky, obdarenej mimoriadnou múdrosťou a obetavosťou ocenili významní naši aj zahraniční predstavitelia:

- Minister zdravotníctva Ghany jej udelil pamätnú medailu a vyhlásil ju za najlepšiu lekárku Afriky pre rok 1999,
- Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR na čele s ministrom M. Lajčákom jej udelilo ocenenie Dobrovoľník roka in memoriam za ľudskosť a nezištnú pomoc,
- Prezident Slovenskej republiky A. Kiska ju vyznamenal radom Pribinovho kríža I. triedy,
- Arcibiskup Mons. Ján Orosch odmenil jej misijnú prácu ocenením Ruža sv. Alžbety,
- Rodáci v Bánove uchovávajú pamiatku svojej výnimočnej rodáčky osadením jej busty a pamätníka na miestnom cintoríne,
- Na priechelí Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave bola umiestnená jej pamätná tabuľa.

Lekárka Veronika Terézia Rácková z Misijnej kongregácie služobníc Ducha Svätého vydala svoje svedectvo v Južnom Sudáne a zomrela v dôsledku násilia. Jej fonendoskop a slovenskú Bibliu možno vidieť na jednom z oltárov Baziliky sv. Bartolomeja v Ríme, ktorá je na podnet sv. Jána Pavla II. ekumenickým miestom pamiatky kresťanských mučeníkov dneška. Táto milujúca, energická a odvážna misionárka zostane navždy zapísaná v srdciach Slovákov ako aj sudánskeho ľudu. Je inšpiráciou nielen pre žiakov nášho gymnázia, ale i pre ostatných mladých ľudí pre radostný a zmysluplný život v Pánovi.

Posolstvo sr. Veroniky pre mladých ľudí dneška možno vyjadriť slovami jej obľúbenej piesne:

Neplač, že tvoj život zdá sa ako neskutočný sen.
Opravdivá je len krása, krása pravdy bezo zmien.
Nebud' smutný ustráchaný, veď máš život pred sebou
a nedaj si úsmev zobrať, veď Ježiš je vždy s tebou.

Obrazová príloha

Obr. 1 Súrodenci Ráckovci: Pavla, Peterko, Veronika

Obr. 2 Sr. Veronika Therésia bola vždy plná radosti a dokázala to prejavíť aj navonok

Obr. 3 Sr. Mercy z Ghany, Sr. Veronika Theresia zo Slovenska, sr. Isabel z ostrova Flores - pionierky v Yei

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

Rácková, Paula. *BÁNOV*. Obec Bánov. AZ PRINT, s. r. o., Nové Zámky, 2001.

Rácková, Paula. *Slovenská mučeníčka, Sestra Veronika Theresia Rácková*, SSpS.

Spoločnosť Božieho slova. 2018.

Memories of Sr. Veronika Theresia SSpS.

Dostupné na internete:

<https://www.youtube.com/watch?v=fr2nwzPvD4g>, 18. 6. 2024

Spomienky na sr. Veroniku Theresiu, SSpS, Dostupné na internete:

https://www.youtube.com/watch?v=_l006w0AgdY&t=34s, 18. 6. 2024

Spomienky priateľov a rodákov sr. Veroniky.

Alfonz Paulen

Nina Paulenová

Gymnázium, Ul. 17. novembra, Topoľčany

Úvod

V dejinách Slovenska máme veľa osobností, ktoré svojim životom zanechali stopu v politickom, duchovnom a materiálnom svete. Jednou z týchto osobností bol aj môj predok, kňaz, učiteľ dp. Alfonz Paulen. Ako kaplán vykonával svoju pastoračnú službu vo viacerých farnostiach ako je napríklad Leopoldov (okres Hlohovec), Veľké Kostoľany (okres Piešťany), Sološnica (okres Malacky), Kolpachy (dnešný Banský Studenec, okres Banská Štiavnica), Veľké Čaníkovoce (dnešné Šenkvice, okres Pezinok). Dovolím si spomenúť že môj nebohý dedko Ľubor Paulen bol synovcom Alfonza Paulena. Otec arcibiskup Mons. Stanislav Zvolenský sa rozhodol dňa 11. apríla 2023 otvoriť diecéznu fázu procesu jeho blahorečenia.

Detstvo a štúdium

Alfonz Paulen sa narodil 26. januára 1913 v Malých Bedzanoch (dnes súčasť Topoľčian) rodičom Jánovi Paulenovi a Anne rod. Števicovej ako druhé dieťa zo štyroch.

Súrodenci sa volali Viktor, Anton, Jolanka. Anton zomrel hneď po narodení a Jolanka zomrela spolu s otcom v roku 1918 na španielsku chrípku. Alfonz bol pokrstený 27. januára 1913 v Krušovciach (okres Topoľčany). Pokrstil ho kaplán Ladislav Horváth. Krstní rodičia boli Tomáš Jančovič a Róza Hačárová-Čanigová. Alfonz chodil do ľudovej školy vo Veľkých Bedzanoch (dnes súčasť Topoľčian). K prvému svätému prijímaniu pristúpil v Krušovciach, sviatosť birmovania prijal v Nadliciach (okres Partizánske). Mama mu chcela dať to najlepšie, preto ho poslala študovať na Gymnázium do Kláštora pod Znievom (okres Martin), kam chodil do roku 1931. Práve tam v ňom dozrelo rozhodnutie zasvätiť svoj život do služby pre Božie kráľovstvo. Po skončení gymnázia bol prijatý na bohosloveckú fakultu do Trnavy. Jeho bratranec Anton Mária Vácval bol salezián a tiež sa pripravoval na kňazstvo, bol vysvätený o rok skôr. Vysvätený za kňaza bol 17. mája 1936 v Trnave. Vysvätil ho ThDr. Pavol Jantausch, biskup Apoštolskej administratúry trnavskej. Primície mal 21. mája 1936 v Malých Bedzanoch.

Pôsobiská vo farnostiach

Farnosť:	Od:	Do:	Meno	Funkcia
Leopoldov	1936	1937	Paulen, Alfonz	kaplán
Veľké Kostoľany	1937	1938	Paulen, Alfonz	kaplán
Sološnica	1939	1939	Paulen, Alfonz	administrátor
Banský Studenec	1939	1947	Paulen, Alfonz	farár
Šenkvice	1947	1951	Paulen, Alfonz	administrátor

Pôsobenie v Kolpachoch

V roku 1939 sa stal správcom farnosti v Kolpachoch, dnes Banský Studenec. Jeho dvere boli otvorené každému. Cez povstanie k nemu na faru chodievali i partizáni. Privinul viacerých, niektorí, ktorí vojnu prežili, ho po vojne navštevovali. Od 4. marca 1940 bol farár Paulen členom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSĽS) a zastával funkciu sociálneho referenta. Ako duchovný radca sa zapojil aj do činnosti Hlinkovej mládeže. Predtým bol organizovaný v spolku Orol.

Dôležitú úlohu v živote obce vo viacerých oblastiach zohrali spolky, kňazi, učitelia i samotní obyvatelia. Snažili sa povzniesť kultúru, výučbu, dobročinnosť na vyššiu úroveň. Vznikajúce spory prívržencov a odporcov režimu tlmil farár Alfonz Paulen. Zvlášť sa cenila jeho zásluha v časoch roku 1944, kedy prebiehali zo strany nemeckej armády protipartizánske akcie a obci za spoluprácu s nimi hrozili tvrdé protiopatrenie vystrelanie obyvateľov a vypálenie obce podobne ako obce Kľak a Ostrý Grúň (obe okres Žarnovica). Kňaz Alfonz Paulen svojou autoritou počas 2. svetovej vojny pomohol viacerým obyvateľom pred prenasledovaním. Ochotne pomáhal chudobným a núdznym osobitne sirotám podľa ich potrieb a svojich možností.

Pamätníci Banského Studenca ho spomínajú ako horlivého kňaza, príkladne sa starajúceho o faru a veriacich. Zvlášť v období 2. svetovej vojny preukázal svoj postoj, jeho zásluhou a diplomaciou nedošlo k stratám na životoch pri prenasledovaní obyvateľov za účasť a pomoc v Slovenskom národnom povstaní. Svoju statočnosť prejavil poskytnutím fary ako úkrytu veliteľom a účastníkom SNP.

Pôsobenie v Šenkviach

Z Kolpachov bol dôstojný pán farár Alfonz Paulen Apoštolskou administratúrou v Trnave listom č. 11291/1947 zo dňa 17. októbra 1947 ustanovený do farnosti Veľké Šenkvice s platnosťou od 20. októbra 1947, kde začal písať novú etapu svojho obetavého kňazského a veľmi krátkeho života.

Do Šenkvic, farnosti s katolíckou tradíciou, prišiel síce v zložitej politickej situácii, ale s nádejou, že bude môcť venovať svoje sily všetkým, ale predovšetkým mladým, o ktorých bolo treba úporne zápasiť s nastupujúcim režimom. Preto horlivo vyučoval náboženstvo (24 hodín týždenne) na národnej i meštianskej škole spolu s katechétom (4 hodiny týždenne). Farníci ho očakávali s láskou a nádejou, pretože viac ako rok nemali vlastného kňaza. Aby povzniesol život v cirkevnej komunite a v rodinách, zorganizoval tu v roku 1947 ľudové misie a na posilnenie ich vplyvu trojdňovú duchovnú obnovu v roku 1948.

Veľmi sa staral, aby sa veriaci ľudia vzdelávali nielen slovom Božím v kázňach a katechézach, ale aj čítaním a študovaním

dobrej cirkevnej tlače, ktorej v čase jeho účinkovania dochádzalo do Šenkvic poštou vyše 500 kusov. Veľa síl venoval podpore katolíckych spolkov vo farnosti. Ved' vtedy tu boli organizácie: Katolícka jednota, Združenie katolíckej mládeže, Dielo šírenia viery, Definstvo Ježišovo, Ružencový spolok, Spolok Božieho Srdca Ježišovho, Spolok sv. Vojtecha.

Pán farár Paulen zvolal farskú radu v jeseni, aby sa s nimi poradil. Informoval ich o tom, že ho navštívil pán biskup Michal Buzalka a poprosil ho, aby prijal za kaplána Titusa Zemana, ktorý mal problémy s ŠTB za akciu na Trnavskom gymnáziu. Potreboval sa ukryť. Nič neskrýval a otvorene mu povedal o možnom nebezpečenstve. Zároveň priznal, že v iných farnostiach sa kňazi tohto nebezpečenstva báli a pomoc kolegovi odmietli. Pán farár Alfonz Paulen oznámil členom farskej rady, že vyhovel žiadosti pána biskupa Buzalku a prijal za pomocného kaplána a učiteľa náboženstva saleziána Titusa Zemana.

Zatknutie a smrť

Titus Zeman prišiel do Šenkvic začiatkom októbra 1949. Titus Zeman požiadal pána farára Paulena o pomoc pri presune rehoľníkov a bohoslovcov do zahraničia, na ktoré sa podujal. Ich cieľom bolo Taliansko cez rieku Moravu a Rakúsko. Don Tikl bol najstarším členom tretej Titusovej výpravy. Od februára do apríla 1951 sa skrýval v dome Silvestra a Anny Baričičovej v Šenkviciach na Cerovskej ulici, kde bol ubytovaný aj Titus Zeman. Na Veľkú noc prišiel za ním Titus Zeman a ponúkol mu možnosť odchodu do zahraničia.

Bol členom výpravy s neúspešným koncom v rozvodnenej rieke Morave, kde všetkých členov výpravy pripravená hraničná stráž pochytila.

Tým, že Alfonz pomáhal Titusovi a ostatným saleziánom, ktorí tiež plánovali útek za hranice, dostal sa na zoznam prísnej strážnosti a napokon toto bol aj dôvod jeho zatknutia. 19. septembra 1951 prišli po Alfonza na faru ŠTB-áci. Preto všetkých ľudí, ktorí videli jeho zatknutie, vyzval k pokoju slovami: „Nebojte sa, veď nič zlé som neurobil. Vrátim sa!“ Alfonz vedel, čo ho čaká, pretože mal už informácie, ako dopadol Titus Zeman a ostatní kňazi. V neskorých nočných hodinách ho priviezli do väznice v Leopoldove. Rozsudkom z 21. júna 1952 bol Alfonz Paulen odsúdený za velezradu na 11 rokov odňatia slobody, prepadnutie majetku a stratu občianskych práv na 10 rokov.

Nasledovalo väzenie v Ilave a od 5. marca 1953 to bola väznica Mírov. V zimných mesiacoch roku 1953 Ľubor Paulen, synovec Alfonza Paulena a Alfonzova matka dostali povolenie navštíviť Alfonza v Mírove max. na 30 minút. Za pol hodinu nepadlo veľa slov, len náreky a plač.

Ľuborova spomienka: „Strýko povedal: Mamička moja, keď vás stratím, môj život nemá cenu.“ Alfonz dostal silný zápal obličiek. Keďže jeho vážny zdravotný stav nebol braný na vedomie, choroba rýchlo napredovala. Až v predvečer jeho posledného dňa bol preložený do väzenskej nemocnice, kde ho lekár vyšetril a povedal o urgentnom prevoze do nemocnice v Brne. Sanitka vyrazila s umierajúcim Alfonzom až okolo ôsmej hodiny ráno. Nakoľko príkaz bol jasný, že ho malú voziť, dokiaľ nezomrie, tak zhruba jeden a polhodinovú cestu natiahli na osem hodín.

Alfonz práve zomrel, keď sanitka dorazila k brnianskej nemocnici. Kňaz Alfonz Paulen zomrel 10. apríla 1954 vo veku 41 rokov. Telesné pozostatky boli slávnostne pochované 14. januára 1995 pri Kostole sv. Anny v Šenkviaciach.

Záver

Odtrpel si toho veľmi veľa. Od straty svojich najbližších až po mučenie a zlé zaobchádzanie vo väzení, napokon aj smrť v sanitke. Prenasledovanie prešlo aj na celú jeho rodinu. Jeho brata komunisti odsúdili na tri roky väzenia a prepadnutie všetkého majetku prospoch štátu aj na vystahovanie okresu. Zaplatil svojim životom za to, že bol ochotný pomôcť ľuďom.

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

Dostupné na internete:

<https://www.abuba.sk/abuba/node/1269>, 21. 06. 2024.

<http://www.impulzrevue.sk/article.php?460>, 15. 06. 2024.

<https://www.alfonzpaulen.sk/detstvo-a-studium>, 15. 06. 2024.

https://www.knihydominikani.sk/hlavna_schemhladat_3?kpcmeno=paulenalfonz, 21. 06. 2024.

<https://www.alfonzpaulen.sk/farar-v-kolpachoch>, 21. 06. 2024.

<https://www.alfonzpaulen.sk/farar-v-senkviciach>, 15. 06. 2024.

<https://www.alfonzpaulen.sk/film>, 10. 06. 2024.

Ladislav Dorušák

Dávid Valášek

Gymnázium Ul. 17. novembra Topoľčany

Úvod

V dejinách Slovenska máme veľa osobností, ktoré zanechali výraznú stopu na poli spoločenského, materiálneho a duchovného rozvoja. Jednou z týchto významných osobností je aj rímskokatolícky kňaz, dekan a kanonik ThDr. Ladislav Dorušák. Už ako kaplán zanechal vo svojich farnostiach hlboko vryté odkazy a svojím prejavom dokázal naplňať srdcia stovkám obyčajných ľudí naprieč Slovenskom. V mestách a krásnych dedinkách v údoliach prírodnej krásy našej vlasti dokázal mnoho. Stál na čele farností, bol aj profesorom na Gymnázium v Topoľčanoch, kde vyučoval rímskokatolícke náboženstvo a rovnako tak prispel aj k výstavbe množstva ďalších kostolov a škôl.

Rodisko

Ladislav Dorušák sa narodil 13. júla 1923 v Holíči. Bol synom Mateja a Františky Dorušákovej rod. Madákovej. Ladislav mal o rok staršieho brata Rudolfa. Po otcovi remeselníkovi zdedil pracovitost' a húževnatost', po matke jemnost' a zbožnost'.

Vzdelanie

Meštiansku školu navštevoval v rodnom Holíči. Po jej absolvovaní odišiel do Skalice na gymnázium, kde študoval v rokoch 1935 – 1940. Už počas gymnaziálneho štúdia si na ňom niektorí pedagógovia všimli, že je slušnejší, ako ostatní žiaci. Raz mu jeden z profesorov povedal, že pôjde za farára, lebo jeho správanie bolo kultivovanejšie než u ostatných jeho spolužiakov. Maturitnú skúšku skladal na františkánskom gymnázium v Malackách (1943), pretože niektorí profesori na predošlom gymnázium ho ponížovali aj napríklad za jeho neuveriteľnú, pre niekoho až prehnajú slušnosť a rešpekt. Tu objavil svoju lásku k histórii a literatúre, obzvlášť k českým autorom. Zaujímal sa aj o zahraničnú literatúru, miloval knihu Otec Brown. Možno o ňom tvrdiť, že bol všestranne nadaný. Okrem teológie, filozofie a literatúry mal prehľad aj v medicíne.

Teológiu študoval v Trnave v rokoch 1943 – 1948. V prvom ročníku mal deväť spolužiakov, v poslednom ich končilo dvanásť. Za kňaza bol vysvätený 20. júna 1948 v Bratislave, keď mal 24 rokov. V Holíči sa na neho tešil veľký okruh blízkych, keď mal 27. júna 1948 primície.

Pôsobiská vo farnostiach

Časové obdobie	Fara	Funkcia
1948 – 1949	Dunajská Streda	kaplán
1949 – 1951	Bratislava – Rača	kaplán, správca fary od 1. januára 1950
1. január 1951 – 1952	Ardanovce (okres Topoľčany)	správca fary
1952 – 1953	Horné Otrokovce (okres Hlohovec)	správca fary
1953 – 1959	Brodské (okres Skalica)	správca fary
október 1959 – apríl 1962	Myjava – Turá Lúka	správca fary
1962 – 1966	Bernolákovo (okres Senec)	správca fary
1966 – 1968	Radošovce (okres Trnava)	správca fary
1968	Malacky	správca fary
1968 – 30. jún 1997	Topoľčany	správca fary, okresný a obvodný dekan, kanonik, člen kňazskej rady Trnavského arcibiskupstva

Farnosť Topoľčany a ThDr. Ladislav Dorušák

Začiatky pôsobenia

Ladislav Dorušák začal v Topoľčanoch pôsobiť v roku 1968, keď mal 45 rokov. Zostal tu až do konca svojho života. 29 rokov slúžil omše a prinášal Boha do srdc veriacich. Začiatky však neboli jednoduché. On sa napriek tomu nevzdával, pretože ho v jeho práci inšpirovala jedna z popredných, celosvetovo známych rehoľných sestier. Každý človek pozná nejakú osobnosť, ktorú považuje za svoj vzor. Napriek tomu, že kanonik bol osobnosťou, aj on našiel svoj vzor. Bola to Matka Tereza, ktorú neskutočne obdivoval. Preto ho neskôr Topoľčanci začali nazývať „topoľčianska Matka Tereza“, čo on samozrejme vo svojej skromnosti nepovažoval za vhodné. Neskutočne ju obdivoval a pomyselne dával pred ňou klobúk dolu. Držal sa jej hesla: *„Každá práca z lásky, vykonaná so srdcom, vždy prináša ľudí bližšie k Bohu.“* Zo spomienok veriacich sa dozvedáme, že hneď po jeho nástupe na nové pôsobisko sa udiali evidentné zmeny. Sprístupnil priestory fary, čo vtedy veľmi pozitívne vnímali hlavne miništranti.

Tí sa tam veľmi radi stretávali a spolu s ním viedli rozhovory do neskorej noci. Áno, aj tu sa prejavila jeho empatia voči iným ľuďom, pretože okrem vysokoškolsky vzdelaných ľudí vedel nájsť spoločnú reč aj s obyčajnými mladými chlapcami. Nadväzoval kontakty aj s politikmi na okresnej i krajskej úrovni. Ostro odsudzoval komunizmus a rovnako tak aj nespravodlivý kapitalizmus. Aj počas komunizmu, vďaka jeho lepšiemu postaveniu v hierarchii farárov v cirkvi dokázal zastupovať viaceré farnosti na rokovaníach so štátom. Nesedel celé dni „len pri Biblii“, ale od detstva miloval stolný tenis, futbal a šach. „Naším“ v hokeji tiež držal palce. Aj tu sa preukázala ľudskosť, pretože si rád zahral s hocikým. Zaujímavosťou je, že miloval nádherné vône fialiek, snežienok či orgovánu. Sám hovoril: *„Táto vôňa kvetov je najprirodzenejší dôkaz Boha, jeho lásky a múdrosti.“* O zdravotných problémoch dekana vedeli len najbližší. Ladislav Dorušák mal pred svojim príchodom do Topoľčian mozgovú príhodu a arcibiskup uznal za vhodné ustanoviť mu spolupracovníka. Bol ním Štefan Kováč.

Stali sa z nich nerozlučiteľní priatelia. Veď nakoniec pán Kováč bol človek, ktorý sa oňho staral až do smrti. Počas toho, ako bol Ladislav Dorušák indisponovaný, mu napríklad pomáhal znovu sa učiť hovoriť. Človek, ktorý mal fantastické myslenie, predniesol enormné množstvo kázní a príhovorov, vedel plynule hovoriť po latinsky, nemecky a francúzsky, mal dokonca problém vôbec sám prijať potravu. Našťastie sa zotavil a mohol pokračovať vo svojej činnosti.

Zásluhy v topoľčianskej farnosti

Všetky cirkevné sviatky počas jeho pôsobenia sa z kostola premiestnili na námestie a mali nádherný, veľkolepý a pohostinný charakter. V zime rád zdobil stromček na fare i v kostole. Tieto zážitky sa spájajú aj s množstvom humorných scén. Často hovorieval: *„Telesné potreby, ktoré pozdvihujú myseľ, sú prinajmenej rovnako dôležité.“* Najbližších obdaroval na Vianoce a na Veľkú noc.

Avšak jeho najdôležitejšími aktivitami v topoľčianskom dekanáte sú opravy, stavby i podpora kostolov, farností, škôl a iných inštitúcií. Počas tohto obdobia duchovne, sociálne, ale i materiálne pozdvihol topoľčiansky dekanát. Vďaka jeho osobnosti sile sa mu v meste podarilo zrekonštruovať Farský kostol v Topoľčanoch. Rovnako tak začal aj s výstavbou Kostola Svätého Ladislava – Gorazda na sídlisku, ktoré miestni nazývajú Mravenisko, v Topoľčanoch. Pod jeho krídlami sa uskutočnila výstavba kláštora Milosrdných sestier Jeruzalemskej Panny Márie v Topoľčanoch na Štúrovej ulici. Ďakujeme mu aj za to, že v meste položil základy pre vznik dvoch cirkevných základných škôl, Svätého Don Bosca a Svätého Ladislava, a dve stredné školy – Stredná zdravotnícka škola Svätého Vincenta de Paul a Gymnázium Svätého Vincenta de Paul. V 70. rokoch sa uskutočnila prestavba fary v Topoľčanoch a jej prístavba, pričom vznikli štyri kaplánske byty. Inicioval aj komplexnú rekonštrukciu topoľčianskej Kalvárie, počas ktorej bol postavený aj rodinný dom určený pre jej správcu a strážcu.

Zaslúžil sa aj o výstavbu farských budov v Jacovciach, Krušovciach, Ludaniciach, Prašiciach, Veľkých Ripňanoch a v Závade; o výstavbu kostolov v Kamanovej, Kuzmiciach, Velušovciach a v Zlatníkoch a o rekonštrukciu kostolov v Jacovciach, Nemčiciach, Tesároch, Veľkých Bedzanoch a v Závade (všetky obce okres Topoľčany).

Evanjelikom v rámci ekumenizmu do dokončenia výstavby ich kostola prepožičal kaplnku Panny Márie karmelskej na Krušovskej ulici v Topoľčanoch. V neposlednom rade sa dekan Dorušák zúčastňoval na primíciách novokňazov v dekanáte.

Koniec životnej púte

V posledných rokoch jeho života sa mu nežilo najlepšie. Trápili ho rôzne ťažké choroby. 30. júna 1997 ukončil kňazskú službu a odišiel na zaslúžený dôchodok.

O tri mesiace neskôr, 30. augusta 1997, sa skončila jeho životná púť na zemi v topoľčianskej nemocnici. Jeho pohreb sa konal 5. septembra 1997. Posledná rozlúčka dokázala, aké veľké celoživotné dielo po sebe zanechal. Na pohrebe sa zišli dve stovky kňazov a rehoľných sestier, ako i niekoľko tisíc veriacich. Za politikov bez rozdielu politickej príslušnosti sa prišli rozlúčiť: Ján Figeľ, Roman Kováč, Milan Sečánsky, Peter Weiss, ... Pána kanonika pochovával arcibiskup Mons. Ján Sokol. V dejinách Topoľčan sa jednalo o najväčší pohreb.

Záver

Pán dekan a kanonik Ladislav Dorušák mal veľké srdce, ktorým prijímal všetkých svojich veriacich. Svojou odhodlanosťou prispel k rozkvetu topoľčianskeho dekanátu. Vďaka nemu stojí v meste niekoľko škôl a kostolov v Topoľčanoch i v celom okrese.

Ďakujeme jednému hrdinovi rímskokatolíckej viery, ktorý sa aj v ťažkých rokoch po pražskej jari vzoprel útlaku a odsúvaniu viery pred prácou na druhú koľaj. Myslím si, že by si jeho meno mali pamätať aj mladé generácie, jeho lásku a obeť i to, že nerozdeľoval ľudí na bohatých a chudobných, takých a onakých, čím docielil pokoj a jednotu vo svojich farnostiach. Ešte počas jeho života si to uvedomili aj predstavitelia mesta a z rúk pána primátora Segeša prijal čestné občianstvo mesta Topoľčany. V meste nájdeme aj ulicu, ktorá nesie jeho meno. Je pomenovaná na počesť osoby, ktorá sa síce nenarodila v Topoľčanoch, ale mala veľké zásluhy na duchovnom a spoločenskom rozvoji mesta. Preto by som bol rád, keby sa diecézy na Slovensku, najmä tie ktoré tvorili bývalú Bratislavsko-Trnavskú arcidiecézu (Bratislavská a Trnavská arcidiecéza, juh Nitrianskej diecézy), zamerali aj na jeho život a jeho propagáciu, vďaka čomu by mohol byť blahorečený.

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

KOVÁČ, Štefan: *Kadiaľ ja idem, to je hlavná. Zo života ThDr. Ladislava Dorušáka*. 1. vydanie. Topoľčany: 2007. 160 strán. ISBN 978-80-969673-1-5.

Topoľčany. Dejiny pútnického miesta. 1. vydanie. Topoľčany: Rímsko-katolícky úrad; Vlastivedné múzeum, 1991. 24 strán.

WIEDERMANN, Egon a kolektív: *Topoľčany vo vrstvách vekov*. 2. aktualizované vydanie. Topoľčany: Mesto Topoľčany, 2010. 408 strán. ISBN 978-80-970467-7-4.

Dostupné na internete:

https://sk.wikipedia.org/wiki/Ladislav_Doru%C5%A1%C3%A1k,
17. 06. 2024.

<http://www.mariosoft.sk/myjava/dorusak.htm>, 20. 06. 2024.

<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=gR6Zfe7hOlg>,
21. 06. 2024.

https://www.youtube.com/watch?v=Wfim_5P9DEs, 20. 06. 2024.

<https://www.farnost-topolcany.sk/clanok/1185/pred-25-rokmi-nas-predisiel-do-vecnosti-vdp-pan-kanonik-thdr-ladislav-dorusak-r-i-p>, 22. 06. 2024.

<https://mytopolcany.sme.sk/c/20673710/l-dorusaka-pri-prichode-do-topolcian-opluli-nevzdal-sa-a-dodnes-zanechal-v-meste-nezmazatelnu-stopu.html>, 20. 06. 2024.

Tajomstvo kostola v Horných Krškanoch

Šimon Bene

**Spojená škola, organizačná zložka
Gymnázium, Nitra**

Rozhodol som sa prispieť do dnešnej debaty o sakrálnych pamiatkach nášho regiónu. Dovoľte mi predstaviť vám pamiatku, ktorá si zaslúži pozornosť, napriek tomu len málokto tuší, čo sa v jej útrobách nachádza, hoci výskumu lokality Horné Krškany sa odborníci začali venovať už v dvadsiatych rokoch 20. storočia.

Kostol Narodenia Panny Márie sa nachádza na pahorku Katruša. Zo západnej a južnej strany ho obklopuje cintorín. Predpokladá sa, že sakrálny objekt tu mohli dať postaviť zoborskí benediktíni v 2. polovici 13. storočia.

Názov Krškany sa v listinách z roku 1240 uvádza v podobe Kereskyn. Názov bol pravdepodobne odvodený od spojenia slov hľadať kameň – keres kő v maďarčine, z ktorého bolo odvodené aj priezvisko šľachtickej rodiny Kereskény. S výstavbou kostola bola spätá iná šľachtická rodina. Rodina Ernyei.

O tejto skutočnosti sa dozvedáme zo sťažnosti Adama Ernyeiho, ktorý sa v roku 1753 pred nitrianskou kapitulou sťažoval, že istý zeman Ladislav Takács si privlastnil práva donátora kostola a zriadil si pri oltári miesta na sedenie. Adam Ernyei tu tvrdil menom celej rodiny, že kostol vybudovali z donácie (darov) jeho predkov pred viac ako dvomi storočiami. Ak dobre počítam, teda možno okolo roku 1550 alebo i skôr. Traduje sa, že v 17. storočí kostol používali protestanti. Dozvedel som sa, že pri kanonickej vizitácii v roku 1732 bol kostol filiálkou mesta Nitry. Do kostola viedol jeden vchod cez dvojkrídlové dvere. Podľa vizitátora bol v kostole oltár zasvätený sv. rodine Jána evanjelistu a sv. Jakuba apoštola.

Svätyňa bola za oltárom a loď kostola maľovaná rôznymi farbami. Kostol osvetľovali dve okná, kazateľnica bola drevená, lavice po oboch stranách. Podlaha bola z pálených tehál. Na údržbu kostola prispievali šľachtici z oboch Krškán, Dolných aj Horných.

V roku 1829 bolo už všetko inak. Strecha bola šindľová a mala tvar kríža. Kostol už nemal vežu, neďaleko bola zvonica. Celý kostol bol v tom čase zaklenutý, oproti svätyni stál chór so štvorhlasným organom a celý kostol bol vymaľovaný nabielo. Keď v polovici 19. storočia prestavovali kostol strhli barokové múry a postavili väčšiu loď aj drevenú vežu. Nešťastie sa nevyhlo ani nášmu kostolu. V roku 1920 okoloidúci rušeň zapálil strechu a kostol úplne vyhorel. Chýbala mu strecha i korunná rímsa. Tak čo historicky cenné hľadáme v kostole, ktorý stále prestavovali a ešte k tomu aj vyhorel?

Štátny referent, ktorý prišiel obhliadnuť spálenisko uviedol, že v kostole sú stredoveké maľby zo 14. storočia. Kostol opravili. Hoci na opravu kostola prispela verejnosť i riaditeľstvo železníc zaplatilo odškodné, aby opravu mohli dokončiť, museli predať zvony i píšťalu organa.

Objasním Vám pamiatkové hodnoty tejto stavby.

K dominantným pamiatkovým hodnotám Kostola Panny Márie v Horných Krškanoch patrí hodnota jedinečnosti. Kostol má vďaka prestavbám otočenú orientáciu – oltárom na západ a má novú empírovú loď. Teda v tom je jeho výnimočnosť?

Nielen v tom, na západnej stene svätyne, teda za oltárom, sa nachádza stredoveká nástenná maľba, ktorá je jedinou stredovekou nástennou maľbou na území mesta Nitra a v jej okolí. Obe skutočnosti spolu zdôrazňujú jeho jedinečnosť. Vladimír Úradníček, reštaurátor fresiek v Nitrianskych novinách z 19. októbra 2009 uvádza: „Nástenné maľby boli prekryté bielou plesňou, ktorú som odstránil.“ Vo svätyni kostola v Horných Krškanoch bola západná stena stále zahalená závesom, za ktorým sa ukrýval vzácny poklad, fresky, sotva badateľné pod hrubými nánosmi omietky a plesní. Nástenná maľba je robená technikou fresky – maľba na vlhkú omietku, ktorá bola domaľovaná tzv. secco technikou – maľba na suchú omietku. V stredoveku to bolo bežné.

A čo freska znázorňuje? Pri obnove v roku 1938 objavili stredoveké maľby s vyobrazením pravdepodobne Zoborského kláštora a Poslednej večere, ktoré reštauroval akademický maliar Jiří Jelínek.

Autorom fresky by preto podľa odborníkov mohli byť práve tamojší benediktínski mnísi. Staršie fresky sú v Nitrianskom kraji len v Kostole svätého Juraja v Kostoľanoch pod Tribečom. Prečo ma zaujal tento kostol? Hodnota veku, ktorú stavba má bola zničená ľuďmi a pri neustálych prestavbách. Dnes je tu všetko nové. Nové sú okenné výplne, cementové omietky, veža, fasáda. Zostalo len torzo barokového dláždenia a renesančné fresky, o ktorých takmer nikto nevie.

Je len na nás, aby sme sa naučili prezentovať to, čo sa nám zachovalo a opäť to neprekryli závesom, za ktorým dielo skazy dokončia plesne a prach.

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

AMBRUŠ, J. a kol. *Nitra*. Bratislava: OBZOR, 1977.

GOJDIČ I. – HUDÁK P. *Horné Krškany, kostol Narodenia Panny Márie*.

Architektonicko-historický výskum. Nitra, 2009.

DAŇO, R. *Nitra, časť Horné Krškany „Kostol Narodenia Panny Márie“*. Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu.

Dostupné na internete:

<https://nasanitra.sme.sk/c/5068972/v-kostole-v-krskanoch-restauruju-vzacne-nastenne-malby.html>, 15. 03. 2024

<https://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/208561-v-nitrianskom-kostole-objavili-vzacnu-fresku/>, 15. 03. 2024

<http://apsida.sk/c/1146/nitra-horne-krskany>, 15. 03. 2024

Fotoarchív autora

Kalvária v Zlatých Moravciach

Ján Adamec

Gymnázium Janka Kráľa Zlaté Moravce

Cieľom tohto príspevku je zozbierať všetky dostupné informácie spojené s Kalváriou v Zlatých Moravciach, analyzovať ich, zosumarizovať a oboznámiť verejnosť s históriou tejto pozoruhodnej pamiatky prostredníctvom žiackej konferencie v rámci Roka kresťanskej kultúry.

Zlatomoravská kalvária je sakrálny komplex neďaleko mesta Zlaté Moravce. Tvoria ho Kaplnka sv. Anny, 14 zastavení krížovej cesty a 3 kríže predstavujúce Golgotu. Jeho celková rozloha je 27756 m². Nachádza sa približne 2 km severozápadne od centra Zlatých Moraviec na svahu vedľa cesty smerujúcej na Hostŕovce v lokalite zvanej Háj (Obr. 1). Patrí medzi národné kultúrne pamiatky.

Podľa tradície sa v priestore dnešnej kalvárie ukrývali obyvatelia Zlatých Moraviec pred rabujúcimi Turkami a Tatármi. Tento údaj je veľmi pravdepodobný, keďže kalváriu ešte aj dnes tvorí pomerne členitý, na poľnohospodárstvo nevhodný, čiže v minulosti pravdepodobne husto zarastený terén. Kedy sa začína tento priestor využívať na náboženské účely nie je isté. Podľa ústnej tradície sem obyvatelia Zlatých Moraviec oddávna chodili ďakovať za záchranu pred epidémiami, hladomorom a inými pohromami.

Na mape z 2. vojenského mapovania (1819 - 1869) môžeme vidieť na mieste dnešnej Kaplnky sv. Anny krížik, ktorý predstavuje topografickú značku pre kamenný kríž (Obr. 2). Samotná dnešná Kaplnka sv. Anny bola s najväčšou pravdepodobnosťou postavená v roku 1882 na mieste staršej pútnickej kaplnky. Dokumentuje nám to rok vyrytý nad vstupom do kaplnky. Výstavba prebehla z iniciatívy miestneho obyvateľstva ako poďakovanie, že mesto nebolo postihnuté požiarom, ktoré sa v tomto období v okolitých obciach veľmi rozšírilo. Stavbu podporilo aj mestské predstavenstvo a vtedajší majiteľ panstva Zlaté Moravce gróf Viliam Migazzi. Farárom bol v tom čase Alojz Reitzer. Kaplnka je postavená v neoklasicistickom štýle. Má rozlohu 48 m². Zastavenia krížovej cesty pribudli až neskôr. Nie je isté kedy, podľa kroniky mesta Zlaté Moravce boli postavené v roku 1898. Vieme však, že zastavenia krížovej cesty boli slávnostne posvätené 2. októbra 1910. Posvätenie kaplniek kalvárie bola významná udalosť, na ktorú sa zhromaždilo veľké množstvo ľudí, čo nám dokumentujú aj zachované dobové pohľadnice (Obr. 5). V tom istom roku bol v Kaplnke svätej Anny osadený neogotický oltár.

V jednotlivých 14 zastaveniach krížovej cesty boli nainštalované drevorezby. Všetky tieto umelecké diela vyhotovil významný rezbár a sochár z Banskej Štiavnice Jozef Krause. Jozef Krause sa narodil sa 28. marca 1862 v poľskom Radome. Študoval na Akadémii výtvarných umení vo Viedni. Po viacročnej praxi si otvoril vlastný ateliér na chrámové zariadenie. Od roku 1919 bol správcom rezbárskej školy zameranej na rezbársku výrobu hračiek, tzv. Štátnej hračkárskej dielne v Štiavnických Baniach. Okrem reliéfov krížovej cesty v Zlatých Moravciach vytvoril aj hlavný oltár v Kostole sv. Alžbety v Banskej Štiavnici, oltár Lurdskej Panny Márie, oltár Božieho hrobu a tiež niekoľko ďalších drevorezieb v Kostole sv. Michala Archanjela v Zlatých Moravciach. Reliéfy boli vytvorené v rámci ustáleného ikonografického programu štrnástich pašiových výjavov podľa známej predlohy Krížovej cesty maliara Josepha Führicha (1800 – 1876), ktorú vytvoril formou fresiek pre kalváriu pri Kostole sv. Vavrinca na Petříně v Prahe a pre Kostol sv. Jána Nepomuckého vo Viedni-Leopoldstadte (1844 – 1846).

Maľby boli následne publikované a kopírované množstvom umelcov vo viacerých európskych krajinách. Dobre známe boli už v druhej polovici 19. storočia aj v prostredí dnešného Slovenska a neraz využívané pri objednávkach krížovej cesty pre kostoly a kalvárie. Prevládajúce štýly reliéfov sú historizmus, akademický realizmus a nazarénizmus.

Od roku 1992 začalo dochádzať k poškodzovaniu kalvárie vandalmi a dokonca k jej vykrádaniu. Z Kaplnky svätej Anny bola ukradnutá socha svätej Barbory, socha svätej Anastázie ako aj jedna olejomaľba. Našťastie, nebola ukradnutá samotná socha svätej Anny. Zachránila ju jej vysoká hmotnosť. Dnes ju môžeme vidieť na chóre Farského kostola svätého Michala Archanjela. Z pôvodného vybavenia kaplnky v nej dodnes zostal iba neogotický oltár. Podobne boli ukradnuté aj drevorezby z III., X. a XIV. zastavenia krížovej cesty. Aby sa zabránilo ďalším krádežiam, boli drevorezby uložené najprv v priestoroch farského kostola a neskôr na farskom úrade. V pôvodných zastaveniach dnes môžeme vidieť iba fotokópie.

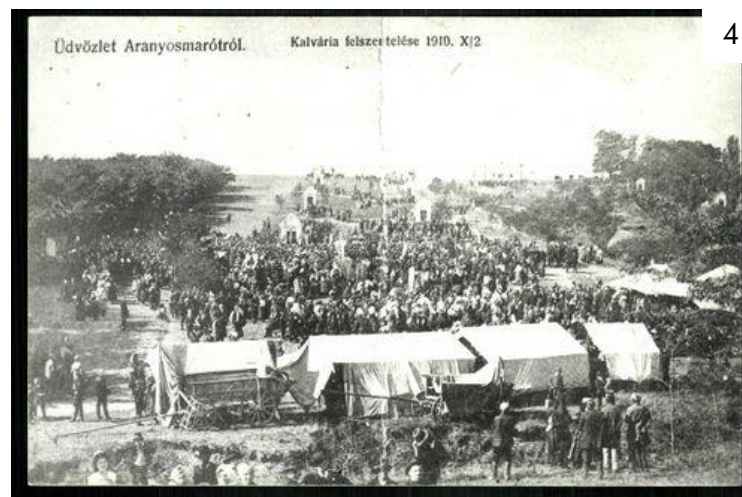
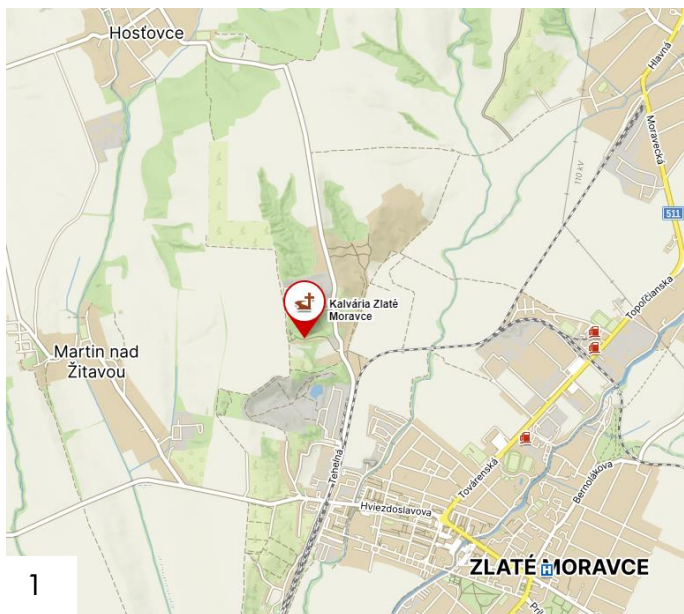
Na zdevastovanej kalvárii prebehla v roku 2002 kompletná rekonštrukcia. Rekonštrukčné práce vykonal Záhradnícke služby mesta Zlaté Moravce pod vedením regionálneho historika Mariána Tomajku. Obnovili sa všetky zastavenia krížovej cesty, fasáda Kaplnky svätej Anny a vymenila sa strešná krytina zvonice na kaplnke. Posledné opravy prebehli na jar 2024 pod vedením pána Lukáša Mankoveckého.

Posledná významná udalosť v histórii kalvárie sa stala dňa 1. marca 2019. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky vyhlásil Zlatomoravskú kalváriu za národnú kultúrnu pamiatku. Stalo sa to na podnet zo strany Krajského pamiatkového úradu v Nitre. Veriaci sa v minulosti zhromažďovali na kalvárii trikrát do roka. Bolo to na sviatok Povýšenia svätého kríža, na Zelený štvrtok, a samozrejme na sviatok svätej Anny. Vtedy sa tu konala púť, na ktorej sa zúčastňovali nielen obyvatelia Zlatých Moraviec, ale aj veriaci ľudia z okolia.

Svätú omšu často celebraval pozvaný slávnostný celebrant.

Tento zvyk pretrval dodnes. Púte sa vždy začínali vo Farskom kostole svätého Michala Archanjela. Potom išli veriaci v procesii až na kalváriu. V noci zo Zeleného štvrtka na Veľký piatok sa konávala nočná krížová cesta. Po nej nasledovala procesia ku všetkým sakrálnym plastikám v meste. Domov sa veriaci rozišli až okolo štvrtej hodine ráno. S nástupom komunistického režimu, tento zvyk postupne zanikol. Tradícia púti k svätej Anne síce tiež upadla, avšak zachovala sa a je dodnes živá. Púte k svätej Anne sa konajú každý rok. Zlatomoravská kalvária je dnes miesto s podmanivou atmosférou umocnenou veľkým množstvom zelene. Zlatomoravčania môžu byť na túto kultúru pamiatku právom hrdí.

Obrazová príloha

Obr. 1 Poloha kalvárie v Zlatých Moravciach

Obr. 2 Priestor dnešnej kalvárie na mape 2. vojenského mapovania (1819 – 1869), v červenom krúžku je krížik na mieste dnešnej kaplnky s. Anny

Obr. 3 Výrez z mapy 3. vojenského mapovania (1869 – 1887)

Obr. 4 Pohľadnica z posviacky krížovej cesty

Obr. 5 Pohľadnica z posviacky krížovej cesty. Vpravo medzi stromami vidieť kaplnku sv. Anny.

Obr. 6 Procesia na kalvárii

Obr. 7 III. zastavenie krížovej cesty

Obr. 8 Kaplnka sv. Anny

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

ADAMEC, Ján st. (rozhovor). Zlaté Moravce, 6. 7. 2024.

BÁTORA, M. a kol. Zlaté Moravce. Zlaté Moravce: Mestský úrad Zlaté Moravce, 1993.

ČIČO, Martin – KALINOVÁ, Michaela – PAULUSOVÁ, Silvia et al. Kalvárie a Krížové cesty na Slovensku. Bratislava: Pamiatkový ústav Bratislava, 2002.

TOMAJKO, Marián. *Zlatomoravecká kalvária (sv. Anna)*. Zlaté Moravce: Marián Tomajko, 2002. s. 2.

TOMAJKO, M. – PACALAJOVÁ, A. – BÓNA, M. Zlaté Moravce. *História a pamätihodnosti mesta*. (Town's History and Sights - Geschichte und Sehenswürdigkeiten der Stadt). Zlaté Moravce: Mesto Zlaté Moravce.

TOMAJKO, M. *Zlaté Moravce na starých pohľadniciach a fotografiách*. Zlaté Moravce: SBPRESS, 2012.

Kronika obce Zlaté Moravce Od najstarších čias, do roku 1918. Zapísal Teodor Kunst.

Kronika mesta Zlaté Moravce. 2019. Zapísal Peter Klimant.

PROČKA, R. *Podklad pre vyhlásenie veci za hnutelnú národnú kultúrnu pamiatku - Reliéfy krížovej cesty, súbor*. Archív Krajského pamiatkového úradu Nitra, 2022.

PROČKA, R. a kol. *Podklad na vyhlásenie nehnuteľnej veci za národnú kultúrnu pamiatku*. Kalvária v Zlatých Moravciach. Krajský pamiatkový úrad Nitra, 02/2018.

Dostupné na internete:

<https://reginazapad.rtv.s.sk/clanky/kultura-a-hudba/242653/kalvaria-svata-anna-v-zlatych-moravciach>, 24. 6. 2024.

<https://maps.arcanum.com/sk/map/secondsurvey-hungary/>, 20. 6. 2024.

<https://sk.mapy.cz/>, 20. 6. 2024.

<https://gallery.hungaricana.hu/en/>, 20. 6. 2024.

Cyrilometodská náučná trasa v Nitre

Tomáš Ganádik

SOŠ gastronómie a cestovného ruchu Nitra

Ako tému môjho príspevku na konferenciu pri príležitosti Roka kresťanskej kultúry som si vybral trasu Cyrilo-metodskej púte vedúcej zo Žitkovej do Nitry. Túto verziu nenáročnej trasy, ktorá sa bude začínať pri Pamätníku Milénium pod Nitrianskym hradom a bude končiť vo Farskom kostole Navštívenia Panny Márie som vypracoval tak, aby ju mohli prejsť všetci najmä tí, ktorí nie sú schopní prejsť jej pôvodnú dĺžku.

Cyril a Metod sú s našimi dejinami spätí už od pradávna. Rok 863 neznamenal pre nás Slovanov iba zrod nového písma, ale hlavne zrod novej kultúry, kresťanskej kultúry, ktorá je v našej krajine hlboko zakorenená. Dovoľte mi, aby som vám predstavil trasu náučného chodníka Cyrilometodskej púte od Žitkovej po Nitru „v malom“.

Trasu sme vytvorili vo voľne dostupnej aplikácii ActionBound, ktorú si môže každý účastník púte stiahnuť zadarmo, potom stačí už len načítať QR kód trasy, stiahnuť obsah a ďalej je trasa k dispozícii bez nutného pripojenia na internet. Ako zastávky našej trasy sme si zvolili pamätníky, ktoré súvisia s Cyrilom a Metodom, alebo veľkomoravským odkazom v meste Nitra. Na našej trase bude Žitkovú reprezentovať Pamätník Milénium, Skalku pri Trenčíne – socha Cyrila a Metoda, Chatu pod Inovcom – socha Pribinu na Pribinovom námestí.

Ďalej sa presunieme k chrámu sv. Petra a Pavla, ktorý bude reprezentovať Bojná a na Svätoplukovom námestí sa pri Mariánskom stĺpe dozvieme niečo viac o ďalšej zastávke trasy a to sú Solčany. Predposlednou zastávkou bude Kaplnka sv. Michala, ktorá reprezentuje Jelenec a našu trasu ukončíme vo Farskom kostole Navštívenia Panny Márie, ktorý nás oboznámi s poslednou zastávkou a tou je Nitra. Hráč sa musí na základe mapy najprv dostať na dané miesto a následne sa mu zobrazí text, ktorý prinesie krátke informácie o danej zastávke Cyrilometodskej trasy. Z tohto textu vyplynie otázka alebo úloha, ktorú musia splniť a potom sa môžu presunúť k ďalšej zastávke.

Prvá zastávka Žitková (Pamätník Milénia)

Minulosť Žitkovej ako pohraničnej oblasti bola poznačená mnohými bojmi. Najmä počas nájazdov Tatórov, Turkov a kurucov v 16. a 17. storočí došlo k likvidácii tunajšieho obyvateľstva. Ľudia tu žili skromným životom a tvrdo pracovali, aby sa užívali poľnohospodárstvom. Chránená krajinná oblasť Biele Karpaty je regiónom žitkovských bohyň, žien obdarených schopnosťami, ktoré fascinujú aj dnešných ľudí: bohyne boli liečiteľky, ktoré podľa príbehov miestnych dokázali vidieť do minulosti aj do budúcnosti. Posledná známa bohyňa zomrela v roku 2001. Miestni ľudia veria, že tieto ženy neoplývali nadprirodzenou silou, skôr dôvtipom a psychológiou vedeli využiť informácie a poradiť alebo uzmierniť.

Otázka: Na číselnej priamke určite, v ktorom roku zomrela posledná bohyňa zo Žitkovej.

Odpoveď: Posledná známa bohyňa zomrela v roku 2001.

Druhá zastávka Skalka pri Trenčíne (socha sv. Cyrila a Metoda)

Pútnické miesto Skalka pri Trenčíne sa viaže so životom Svorada a Benedikta, o ktorých sa píše v Maurovej legende. Úryvok z legendy, ktorý opisuje život pustovníka Svorada a jeho asketizmus: „Keď však mal prísť čas štyridsaťdenného pôstu, na základe rehoľného poriadku, sám od otca Filipa, od ktorého mal rehoľné rúcho, dostal štyridsať orechov, a na tomto jedle žijúc, s radosťou očakával deň svätého Vzkriesenia.“

Otázka: Ako sa volá legenda, ktorá rozpráva o živote svätého Svorada?

Odpoveď formou dopisovania: Maurova legenda.

Tretia zastávka Chata pod Inovcom (socha Pribinu)

Považský Inovec je vďaka pohorie na množstvo zaujímavostí a menej, či stredne náročnú turistiku a cykloturistiku. Je dobre dostupný predovšetkým pre turistov zo západného Slovenska, najmä z Považia či z nitrianskeho regiónu. Môžete tu nájsť pamiatky ako napr. Jaskyňa Čertova pec, Visiace skaly, Veľkomoravské hradisko, Topoľčiansky hrad, hrad Tematín, ale aj Rotundu sv. Juraja, ktorá je stavbou z predveľkomoravského obdobia zo začiatku 9. storočia. Radí sa tak k najstarším stavbám na slovenskom území a zároveň je najstaršou rotundou u nás.

Otázka: Z nasledujúcich možností vyberte, ktoré z týchto pamiatok môžeme nájsť v okolí Považského Inovca.

Odpoveď formou výberu z možností: Tematín.

Štvrtá zastávka Bojná (Chrám sv. Petra a Pavla)

Nálezisko Bojná je známe najmä vďaka nálezu pozlátených plakiet z 9. storočia, ktoré pravdepodobne zdobili prenosný oltár. Vedci sa domnievajú, že jeden z nápisov na nich by mohol znamenať „Verím v Boha“ a druhý zrejme spomína archanjela Michala. V Bojne sa dá veľa vecí vidieť aj dnes. Časť odkopaných valov, kusy vstupnej brány, zhromažďovacej budovy či základy domčekov, kde sa vyníma aj vtedajšia pec. Exponáty si možno prehliadnúť v Archeologickom múzeu obce Bojná.

Otázka: Vďaka akému nálezu je známe Nálezisko Bojná?

Odpoveď formou výberu z možností: pozlátené plakety

Piata zastávka Solčany (Mariánsky stĺp)

Obec mala na prelome 14. a 15. storočia charakter mestečka. Do 15. storočia patrila Zoborskému kláštoru a Nitrianskemu biskupstvu, potom hradu Branč a panstvu Hrušov.

V 16. a 17. storočí sa stala niekoľkokrát terčom rabujúcich Turkov, žoldnierov a povstalcov. Dnes sa tu nachádza Kostol Všetkých Svätých a farnosť v Solčanoch, ktoré sa datujú už od roku 1386. Pôvodná farnosť patrila do Nitrianskeho arcidiakonátu Ostrihomského arcibiskupstva. K Nitrianskej diecéze bola pričlenená Máriou Teréziou v roku 1775.

Otázka formou vytvorenia fotografie: Odfotíte na soche druhú božskú osobu.

Odpoveď vo forme fotografie: Ježiš

Šiesta zastávka Jelenec/Gýmeš (Kaplnka Sv. Michala)

Obec Jelenec (Gýmeš) leží pod juhovýchodnými výbežkami pohoria Tribeč. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1113, keď názov obce v podobe Gimes nachádzame v súpise majetkov zoborského benediktínskeho kláštora. V roku 1226 uhorský kráľ Ondrej II. daroval obec Ivánkovi. Jeho syn Ondrej, ktorý obec získal v roku 1253 za to, že v boji proti Tatárom zachránil Belovi IV. život, dal postaviť hrad na vrchu Dúň.

Ondrej sa stal zakladateľom rodu Forgáčovcov a majiteľom rozsiahlych gýmešských majetkov. Hrad Gýmeš násilne dobyl Matúš Čák Trenčiansky a roku 1302 tu panoval jeho povereník Detre. Rodina Forgáčovcov bývala u nás do roku 1919. Posledný Forgáč sa odsťahoval na svoju balatonskú kúriu a časť svojho majetku rozparceloval medzi obyvateľov.

Otázka: Zorad'ite udalosti podľa roku, v ktorom sa stali (od najstaršej po najmladšiu)

Odpoveď formou zorad'ovania: 1. Zmienka o obci 2. Ondrej II. daroval obec Ivánkovi 3. Stavba hradu Dúň 4. Dobytie hradu Matúšom Čákom Trenčianskym

Siedma zastávka Nitra (Farský kostol Navš'ivenia Panny Márie)

Nitra bola bez pochyby najvýznamnejšou aglomeráciou Slovenska od 8. storočia a jej mimoriadny význam prevzalo aj ranostredoveké Uhorsko.

Bola sídlom Nitrianskeho kniežatstva, kde vládli významné osobnosti našich národných dejín, najmä knieža Pribina a knieža, neskôr pravdepodobne kráľ Veľkej Moravy Svätopluk, ktorý tu sídlil už od 50. rokov 9. storočia. Nitriansky hrad od nepamäti slúžil ako sídlo vysoko postavených cirkevných hodnostárov.

Otázka: Ako sa volá prvé známe knieža Nitrianskeho kniežatstva?

Odpoveď formou dopisovania: Pribina

Táto trasa by bola ponúknutá formou plagátu v pokladni Nitrianskeho hradu. Návštevníci, ktorí tento hrad navš'ivia si po jeho prehliadke môžu naskenovať kód a doplniť si informácie o Cyrilometodskej púti aj takouto zábavnou formou.

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

Historie. Dostupné na: <https://www.zitkova.cz/historie>, 15. 3. 2024.

Šprinclová Zuzana: Žitkovské bohyně přivedly do vesnice turisty. Obec se teď s nimi učí žít. Dostupné na: <https://forbes.cz/zitkovske-bohyne-privedly-do-vesnice-turisty-obec-se-ted-s-nimi-uci-zit/>, 15. 3. 2024.

Maurova legenda. Dostupné na: <https://putnickemiestoskalka.sk/historia-skalky/maurova-legenda/>, 15. 3. 2024.

Kiňo Martin - Sulek Václav: Tipy na výlet a zaujímavosti v Považskom Inovci 2021. Dostupné na: <https://www.planetslovakia.sk/tipy-na-vylet/346-zaujímavosti-povazsky-inovec>, 15. 3. 2024.

Bojná - archeologická lokalita. Dostupné na: <https://www.nitra.eu/9057/bojna>, 15. 3. 2024.

Solčany. Dostupné na: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Sol%C4%8Dany>, 15. 3. 2024.

Tureček Silvester: Kostol v Solčanoch bol posvätený na Sviatok všetkých svätých.

Dostupné na: <https://mytopolcany.sme.sk/c/1599598/kostol-vsolcanoch-bol-posvateny-na-sviatok-vsetkych-svatych.html>, 15. 3. 2024.

História Minulosť obce. Dostupné na: <https://www.jelenec.sk/obec-2/historia/>, 15. 3. 2024.

Nitra 2016. Dostupné na: <http://www.hradiska.sk/2010/10/nitra.html>, 15. 3. 2024.

1. Príhovor nitrianskeho biskupa Mons. Viliama Judáka

2. Účastníci žiackej konferencie

3. Vyhlásovanie výsledkov žiackej konferencie. Zľava: prof. PhDr. Peter Ivanič, PhD., Mgr. Patrícia Žáčiková, Mons. František Rábek

4. Víťazi žiackej konferencie v kategórii A. Sprava: I. miesto Sára Miklášová, II. miesto Matúš Furda, III. miesto Lenka Martišová

5. Víťazi žiackej konferencie v kategórii B.
Sprava: I. miesto Dávid Valášek, II. miesto Ján Adamec, III. miesto Šimon Bene
6. Mons. František Rábek a víťaz v kategórii B Dávid Valášek
7. Ocenenie pre víťaza žiackej konferencie. Autorom skulptúry je umelecký kováč Ján Svítek.

Zdroje fotografií s. 93 – 94 Archív Ponitrianske múzeum v Nitre

Ponitrianske múzeum

V NITRE

NITRIANSKY
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

STREDNÁ ODBORNÁ ŠKOLA
OBCHODU A SLUŽIEB
ZLATÉ MORAVCE

